

**ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ O PROVEDENIM
AKTIVNOSTIMA I REZULTATIMA
Nacionalnoga ispitivanja čitalačke pismenosti**

Glavno istraživanje 2023. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	4
2.1. Uzorak	4
2.2. Ispit za učenike	4
3. PRIKAZ REZULTATA: PETI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE	6
3.1. PROBNO ISPITIVANJE 2018. GODINE – PETI RAZRED	6
3.2. GLAVNO ISPITIVANJE 2023. GODINE – PETI RAZRED	7
3.2.1. Uzorak	7
3.2.2. Ispitne knjižice	7
3.2.3. Ispitivanje općega leksika	10
3.2.4. Upitnik za učenike	10
4. PRIKAZ REZULTATA: SEDMI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE	13
4.1. PROBNO ISPITIVANJE 2020. GODINE – SEDMI RAZRED	13
4.2. GLAVNO ISPITIVANJE 2023. GODINE – SEDMI RAZRED	14
4.2.1. Uzorak	14
4.2.2. Ispitne knjižice	14
4.2.3. Ispitivanje općega leksika	18
4.2.4. Upitnik za učenike	19
4.3. USPOREDBA REZULTATA UČENIKA PETOGA I SEDMOGA RAZREDA	22
5. ONLINE UPITNIK ZA ŠKOLSKE KNJIŽNIČARE	23
6. SAŽETAK REZULTATA	29
7. ZAKLJUČAK	31
8. POPIS LITERATURE	33
9. PRILOZI	33

Služba za međunarodno vrednovanje obrazovanja
Sektor za istraživanje i vrednovanje
Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
Zagreb, lipanj 2023.

1. UVOD

Sukladno Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine bilo je potrebno prikupiti znanstveno-istraživačke podatke na nacionalno-reprezentativnim uzorcima o stanju čitalačke pismenosti i o navikama čitanja osnovnoškolaca u Republici Hrvatskoj. S tim je ciljem početkom 2018. godine Ministarstvo znanosti i obrazovanja u suradnji s Ministarstvom kulture i medija zadužilo Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja za dio istraživačkih aktivnosti predviđenih akcijskim planom Nacionalne strategije poticanja čitanja. Zatim je osnovano Povjerenstvo za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja, tj. okupljen je tim stručnjaka koji su osmislili i proveli istraživanje na ciljnim razinama osnovnoškolskoga obrazovanja. Povjerenstvo za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja je u predviđenome mandatu do 31. listopada 2018. godine izradilo Nacrt istraživanja čitalačke pismenosti u osnovnim školama. U njemu je predloženo da se ispitivanje čitalačke pismenosti i čitalačkih navika učenika provede u petome i sedmome razredu. Prve dvije godine provedbe aktivnosti u fokusu je bila priprema istraživačkoga materijala (ispita i upitnika za učenike) te provjera mjernih karakteristika novih instrumenata, a u trećoj godini planirano je prikupljanje podataka na nacionalno-reprezentativnome uzorku učenika petoga i sedmoga razreda osnovne škole.

Suradnjom članova Povjerenstva za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja i djelatnika Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja od lipnja do listopada 2018. godine izrađen je ispitni materijal za probno ispitivanje u petome razredu. Izrađene su četiri ispitne knjižice s novim polaznim tekstovima i pripadajućim ispitnim zadacima te zadacima iz područja leksika, a upotrijebljene su i dvije dodatne ispitne knjižice s javno dostupnim ispitnim materijalom iz ciklusa istraživanja IEA PIRLS 2011. Od rujna 2018. godine započela je komunikacija sa školama iz prigodnoga uzorka škola iz osam županija Republike Hrvatske (riječ je o školama uključenima u projekt HRZZ-a „Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture” u sklopu kojega je organiziran niz međužupanijskih interdisciplinarnih jednodnevnih modula stručnoga usavršavanja pod nazivom „Strategije poučavanja vokabulara za razumijevanje teksta” u suradnji Agencije za odgoj i obrazovanje i Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu). U listopadu su imenovani školski koordinatori koji su započeli intenzivnu organizaciju provedbe probnoga istraživanja – utvrđen je broj razrednih odjela petoga razreda i broj učenika u njima, prikupljene su suglasnosti roditelja/skrbnika za sudjelovanje učenika u istraživanju te su pripremljene upute za provedbu i poslone školama. Početkom prosinca 2018. godine u 26 osnovnih škola (u 40 razrednih odjela i uz sudjelovanje 670 učenika) provedeno je probno ispitivanje u petome razredu s osnovnom svrhom utvrđivanja mjernih karakteristika izrađenih ispitnih zadataka. Zaposlenici Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja prisustvovali su provedbi ispitivanja čitalačke pismenosti u petome razredu u 15 % škola kako bi prikupili informacije, dojmove i iskustva provedbe te unaprijedili ispitivanje u narednim godinama.

Povjerenstvo za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja nastavilo je i u 2019. godini pratiti provedbu planiranih istraživanja na ciljnim razinama osnovnoškolskoga obrazovanja. U svibnju je osnovana i nova stručna radna skupina koja je prilagođavala postojeće i izradila nove ispitne materijale za ispitivanje čitalačke pismenosti u petome i sedmome razredu

osnovne škole. Toj skupini prikazane su analize i rezultati prethodno provedenoga ispitivanja čitalačke pismenosti u petome razredu (u prosincu 2018. godine) s ciljem kvalitetne izrade novih ispitnih materijala prema uzoru na međunarodno IEA PIRLS istraživanje uz uvažavanje nacionalnih programskih dokumenata u području čitalačke pismenosti.

U prosincu 2019. godine su, usporedno s uključivanjem škola u međunarodno IEA PIRLS istraživanje, upućena pozivna pisma i za sudjelovanje u ovome nacionalnom istraživanju sa zadovoljavajućim odazivom. Određeni broj škola, u kojima su 2018. godine u probnome ispitivanju sudjelovali peti razredi (dio prigodnoga uzorka škola iz osam županija koje su bile uključene u projekt HRZZ-a „Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture“), također je uključen i u ispitivanje u sedmome razredu. Njima je dodatno pridružen i poduzorak škola iz probnoga PIRLS 2021 međunarodnoga istraživanja. Ipak, provedba probnoga ispitivanja u sedmome razredu osnovne škole odgođena je za početak 2020. godine zbog problema s realizacijom rasporeda u školama uslijed dugotrajnoga štrajka prosvjetnih radnika. Probno ispitivanje u sedmome razredu osnovne škole održano je u veljači 2020. godine. U provedbu probnoga ispitivanja bilo je uključeno ukupno 56 osnovnih škola iz svih dijelova Hrvatske. Primijenjeno je šest ispitnih knjižica za ispitivanje čitalačke pismenosti, a sudjelovalo je oko 1200 učenika. Ispiti su ocijenjeni i uneseni u računala te je provedena analiza odgovora prema kojoj su unaprijeđeni materijali za provedbu glavnoga ispitivanja.

Planirano glavno nacionalno istraživanje čitalačke pismenosti u petome i sedmome razredu osnovne škole nije provedeno prema originalnome vremeniku u narednoj godini uslijed uvjeta uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19 i prekida održavanja regularne nastave u osnovnim školama diljem Republike Hrvatske. Ministarstvo znanosti i obrazovanja je dopisom u ožujku 2022. godine zatražilo da Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja „nastavi s aktivnostima vezanima za istraživanje čitanja te poduzme sve potrebne radnje kako bi ciklus započet 2018. godine bio završen“. Navedeno je u skladu, te još uvijek u okviru vremenika, s Akcijskim planom Nacionalne strategije poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine, 1. cilj – osigurati znanstvena istraživanja koja će rezultirati spoznajama važnima za poticanje čitanja. Stoga je i Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja u svibnju 2022. godine imenovao Radnu skupinu za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja koja je bila zadužena za praćenje predmetnoga istraživanja u petome i sedmome razredu osnovne škole. Zbog osiguravanja kontinuiteta rada u novome sastavu radne skupine ostali su isti predstavnici dvaju ministarstava naručitelja istraživanja, a povećan je broj djelatnika Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja zaduženih za organizaciju i provedbu istraživanja prema novome vremeniku, odnosno prema zadanim rokovima do kraja školske godine 2022./2023.

U konačnici, glavno nacionalno istraživanje čitalačke pismenosti provedeno je u veljači 2023. godine u 85 osnovnih škola iz svih dijelova Hrvatske. Primijenjeno je šest unaprijeđenih ispitnih knjižica za ispitivanje čitalačke pismenosti koje je ispunjavalo oko 2000 učenika po razini u petome i sedmome razredu. Ispiti su ocijenjeni i uneseni u računala tijekom travnja te je zatim provedena analiza odgovora i rezultata koji su prikazani u ovome izvješčaju. Izvješčaj je predan naručiteljima u srpnju 2023. godine kako bi rezultati, u sinergiji s drugim istraživanjima provedenim u ovome području, mogli pravovremeno poslužiti za daljnja strateška planiranja razvoja i praćenja čitalačke pismenosti u osnovnim školama.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Opći je cilj istraživanja utvrditi razinu čitalačke pismenosti učenika osnovne škole te istražiti njihove čitalačke navike prema konceptima iz Nacionalne strategije poticanja čitanja.

Specifični su ciljevi:

- SC1. utvrditi razinu čitalačke pismenosti učenika petoga razreda osnovne škole
- SC2. utvrditi razinu čitalačke pismenosti učenika sedmoga razreda osnovne škole
- SC3. istražiti čitalačke navike učenika petoga i sedmoga razreda osnovne škole.

Izvršene aktivnosti (nakon korekcije vremenika zbog pandemije bolesti C-19):

- 2018., prosinac: provedeno probno ispitivanje u petome razredu osnovne škole
- 2020., veljača/ožujak: provedeno probno ispitivanje u sedmome razredu osnovne škole
- 2021., listopad: *provedeno glavno međunarodno istraživanje PIRLS 2021 u četvrtome/petome razredu osnovne škole (odgođeno u proljeće 2021. godine)*
- 2023., veljača/ožujak: provedeno glavno nacionalno ispitivanje čitalačke pismenosti u petome i sedmome razredu osnovne škole
- 2023., svibanj: *izvještavanje i diseminacija rezultata glavnoga međunarodnog istraživanja PIRLS 2021 (odgođeno u prosincu 2022. godine)*
- 2023., lipanj – listopad: izvještavanje i diseminacija rezultata glavnoga nacionalnog istraživanja čitalačke pismenosti u petome i sedmome razredu osnovne škole.

2.1. UZORAK

U 2018. godini provedeno je probno ispitivanje na prigodnome uzorku škola i učenika petoga razreda (N ≈ 670) iz Zagreba i okolnih županija.¹

U 2020. godini provedeno je probno ispitivanje na nacionalno reprezentativnome broju škola i učenika sedmoga razreda (N ≈ 1200).

U 2023. godini provedeno je glavno ispitivanje na nacionalno reprezentativnome broju škola i učenika petoga i sedmoga razreda (N ≈ 2000).

2.2. ISPIT ZA UČENIKE

Ispitom kojim se procjenjuje čitalačka pismenost obiju ciljnih skupina ispitivana su tri potpodručja čitanja s razumijevanjem: pronalaženje podataka u tekstu, tumačenje podataka i teksta u cjelini te leksik. U svakoj ispitnoj knjižici nalaze se po dva polazna teksta različitih tipova, jedan literarni/književni tekst i jedan informativni/objasnidbeni tekst. Nakon svakoga teksta slijedi niz od 15 do 20 zadataka koji proizlaze iz polaznih tekstova. Zadatci su najvećim dijelom zatvorenoga tipa (s ponuđenim višestrukim izborom odgovora) ili otvorenoga tipa (kratkoga ili produženoga

¹ Probno ispitivanje provedeno 2018. godine u petome razredu predstavljalo je početno ispitivanje čitalačke pismenosti. Njegova je svrha bila utvrđivanje metrijskih karakteristika ispitnih zadataka, kao i ispita u cjelini s ciljem izrade što većega broja pouzdanih zadataka za buduća ispitivanja.

odgovora riječima) te nekolicina zadataka alternativnoga izbora i sređivanja odgovora (utvrđivanja redoslijeda radnje). Zadacima su obuhvaćene sve kognitivne razine od pamćenja činjenica do analize i sinteze složenih koncepata i bodovani su od 0 do najviše 3 boda.

Neupitna je povezanost složenosti našega mentalnog leksika, tj. dubine i širine vokabulara te sposobnosti razumijevanja tekstova različitih vrsta i reagiranja na njih. S tim je u vezi čitalačka pismenost neposredno povezana s razumijevanjem značenja riječi i sa sposobnosti da riječi s kojima se susrećemo upotrebljavamo u novim situacijama. Zbog toga u istraživanju čitalačke pismenosti strukturiranim zadacima ispituje se sposobnost učenika petoga i sedmoga razreda osnovne škole da pronađu značenja riječi koje se pojavljuju u tekstu, da te riječi primijene u rečeničnim kontekstima te da uspostave odnos tih riječi s riječima istoga i sličnoga ili suprotnoga značenja (sinonimi i antonimi). U nacionalnome ispitivanju čitalačke pismenosti, osim teksta i zadataka koji su oblikovani po uzoru na IEA PIRLS istraživanje, a uključena su i četiri originalna teksta iz IEA PIRLS istraživanja 2011. godine, dodani su zadatci iz područja leksika. U svakoj ispitnoj knjižici nalaze se po tri metodološki različita zadatka u kojima su korištene riječi iz odabranih tekstova te po jedan zadatak vezan za riječi općega intelektualnog vokabulara u kojemu su korištene riječi iz udžbenika za peti/sedmi razred (u probnome ispitivanju za oba razreda, dok je u glavnome ispitivanju ovaj zadatak općega leksika prisutan samo u ispitnim knjižicama za sedmi razred). Cilj je takvoga rasporeda ispitivanja leksika mogućnost kvantitativne i kvalitativne analize prikupljenih rezultata, a čime se stječe uvid u razinu poznavanja vokabulara učenika i služenja njim te posebno uvid u širinu i dubinu vokabulara potrebnoga za razumijevanje informativnih/objasnidbenih i literarnih/književnih tekstova.

Učenici su za rješavanje svake inačice ispita imali po 45 minuta za jedan tekst, tj. ukupno 90 minuta.

Tablica 1. Dizajn ispita čitanja s razumijevanjem u petome i sedmome razredu osnovne škole

PODRUČJE	POTPODRUČJE	SADRŽAJ POTPODRUČJA	RAZRADA SADRŽAJA	ZASTUPLJENOST
ČITANJE S RAZUMIJEVANJEM	1. PRONALAŽENJE PODATAKA U TEKSTU	1.1. Pronalaženje eksplicitnih podataka 1.2. Struktura teksta	Eksplicitni podatci u literarnome/književnome tekstu Eksplicitni podatci u informativnome/objasnidbenome tekstu	40 %
	2. TUMAČENJE PODATAKA I TEKSTA U CJELINI	2.1. Struktura teksta 2.2. Smisao teksta u cjelini	Implicitni podatci u literarnome/književnome tekstu Implicitni podatci u informativnome/objasnidbenome tekstu	30 %
	3. LEKSIK	3.1. Odnosi među leksemima 3.2. Denotativno i konotativno značenje riječi	Višeznačnost i jednoznačnost riječi Antonimija, sinonimija, hijerarhijski odnosi među značenjima	30 %
Ukupno:				100 %

3. PRIKAZ REZULTATA: PETI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

3.1. PROBNO ISPITIVANJE 2018. GODINE – PETI RAZRED

U probnome je ispitivanju sudjelovalo 670 učenika petoga razreda iz 26 osnovnih škola od kojih su 334 bile djevojčice (50 %), a 310 dječaci (46 %). Za 26 učenika (4 %) podatak o spolu nije bio poznat.

U probnome ispitivanju provedenome u petome razredu osnovne škole primijenjeno je šest ispitnih knjižica, a u svakoj ispitnoj knjižici nalazio se po jedan literarni/književni i jedan informativni/objasnidbeni tekst. Također, osim pitanja koja su izravno vezana za tekstove, u svakoj ispitnoj knjižici nalazila su se pitanja namijenjena ispitivanju općega leksika. U tablici 2. prikazani su naslovi korištenih tekstova u ispitnim knjižicama i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu 2018. godine.

Tablica 2. Prikaz naslova tekstova korištenih u ispitnim knjižicama u petome razredu osnovne škole i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu 2018. godine

Ispitna knjižica (IK)	Naslov literarnoga/književnoga teksta	Naslov informativnoga/objasnidbenoga teksta	Broj učenika (N)
1.	Poleti, orle, poleti © (PIRLS originalni tekst)	Zabavite se tijekom jednodnevnoga pješačenja © (PIRLS originalni tekst)	130
2.	Brzo, život je u pitanju!	Alergija i peludna groznica	121
3.	Moja baka	Grad s dvadeset kućnih brojeva	116
4.	Neprijateljska pita © (PIRLS originalni tekst)	Tajna divovskoga zuba © (PIRLS originalni tekst)	103
5.	Nove tenisice	Prva nobelovka, i to dvostruka	100
6.	Psima ulaz zabranjen	Slijepi zbog svjetla	100

Rezultatima probnoga ispitivanja u petome razredu zabilježen je prosječan postotak riješenosti ispita od 61 %, što znači da su učenici petoga razreda u prosjeku uspješno rješavali nešto više od pola zadatka u svim inačicama ispitnih knjižica. Učenici petoga razreda su u prosjeku bili uspješniji u rješavanju zadataka povezanih s literarnim/književnim tekstovima (63 %), nego s informativnim/objasnidbenim tekstovima (58 %). S obzirom na spol, djevojčice su u petome razredu ostvarile bolje rezultate u svim ispitnim knjižicama: prosječan postotak riješenosti koji ostvaruju djevojčice iznosio je 64 %, dok su dječaci u prosjeku točno rješavali 57 % zadataka.

3.2. GLAVNO ISPITIVANJE 2023. GODINE – PETI RAZRED

3.2.1. UZORAK

U glavnome je ispitivanju sudjelovalo 2046 učenika petoga razreda iz 85 osnovnih škola od kojih su 1029 djevojčice (50 %), a 981 dječaci (48 %). Za 36 učenika (2 %) podatak o spolu nije poznat.

3.2.2. ISPITNE KNJIŽICE

U glavnome ispitivanju provedenome u petome razredu osnovne škole primijenjeno je šest ispitnih knjižica, a u svakoj ispitnoj knjižici nalazi se po jedan literarni/književni i jedan informativni/objasnidbeni tekst. U tablici 3. prikazani su naslovi korištenih tekstova u ispitnim knjižicama i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu.

Tablica 3. Prikaz naslova tekstova korištenih u ispitnim knjižicama u petome razredu osnovne škole i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu 2023. godine

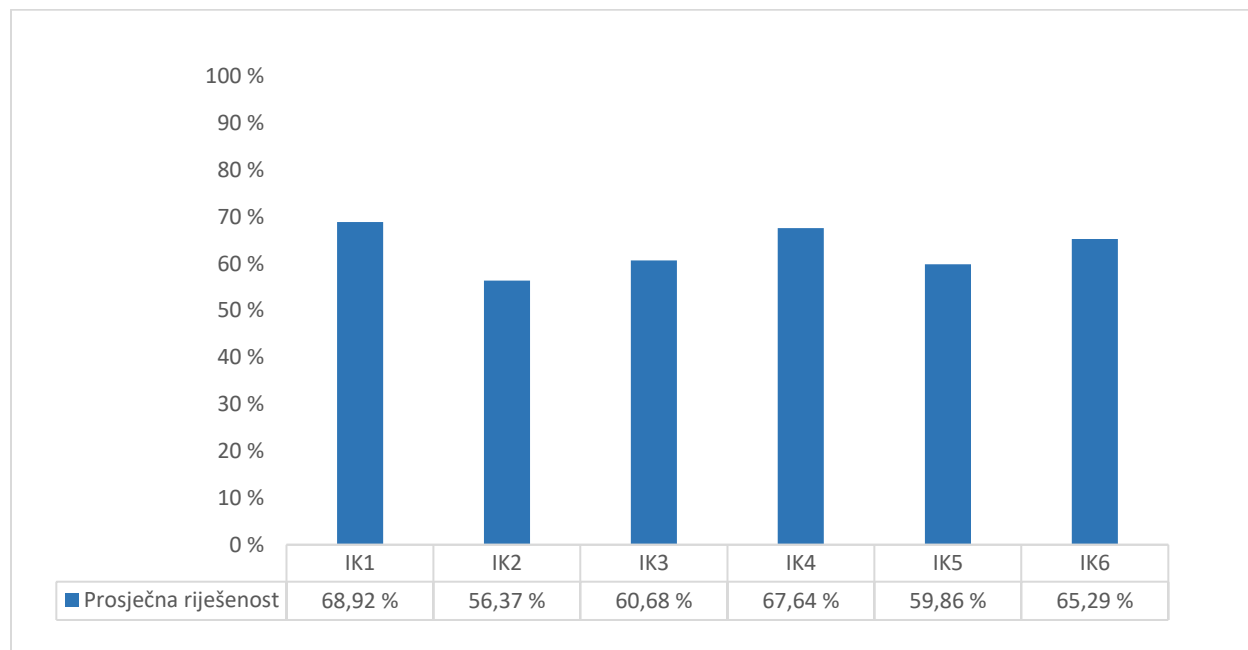
Ispitna knjižica (IK)	Naslov literarnoga/književnoga teksta	Naslov informativnoga/objasnidbenoga teksta	Broj učenika (N)
1.	Poleti, orle, poleti © (PIRLS originalni tekst)	Zabavite se tijekom jednodnevnoga pješačenja © (PIRLS originalni tekst)	365
2.	Brzo, život je u pitanju!	Alergija i peludna groznica	375
3.	Moja baka	Grad s dvadeset kućnih brojeva	369
4.	Neprijateljska pita © (PIRLS originalni tekst)	Tajna divovskoga zuba © (PIRLS originalni tekst)	326
5.	Nove tenisice	Prva nobelovka, i to dvostruka	313
6.	Psima ulaz zabranjen	Slijepi zbog svjetla	298

Tablica 4. Prikaz broja i vrste ispitnih pitanja u ispitnim knjižicama u petome razredu osnovne škole 2023. godine

Ispitna knjižica (IK)	Literarni/književni tekst: BROJ zatvorenih i otvorenih ispitnih pitanja	Informativni/objasnidbeni tekst: BROJ zatvorenih i otvorenih ispitnih pitanja	Ukupan broj ispitnih pitanja	Ukupan broj bodova
1.	7 / 5	7 / 5	24	31
2.	7 / 12	9 / 10	38	41
3.	10 / 9	8 / 11	38	41
4.	7 / 9	8 / 6	30	37
5.	8 / 11	7 / 11	37	39
6.	8 / 12	10 / 10	40	41

Prosječan postotak riješenosti svih ispitnih knjižica iznosi 63 %, što znači da učenici petoga razreda u prosjeku uspješno rješavaju nešto više od pola zadataka svih ispitnih knjižica. Kao što je prikazano na slici 1., najveći postotak riješenosti ostvaren je u prvoj ispitnoj knjižici (69 %), dok je u drugoj ispitnoj knjižici ostvaren najmanji prosječan postotak riješenosti (56 %).

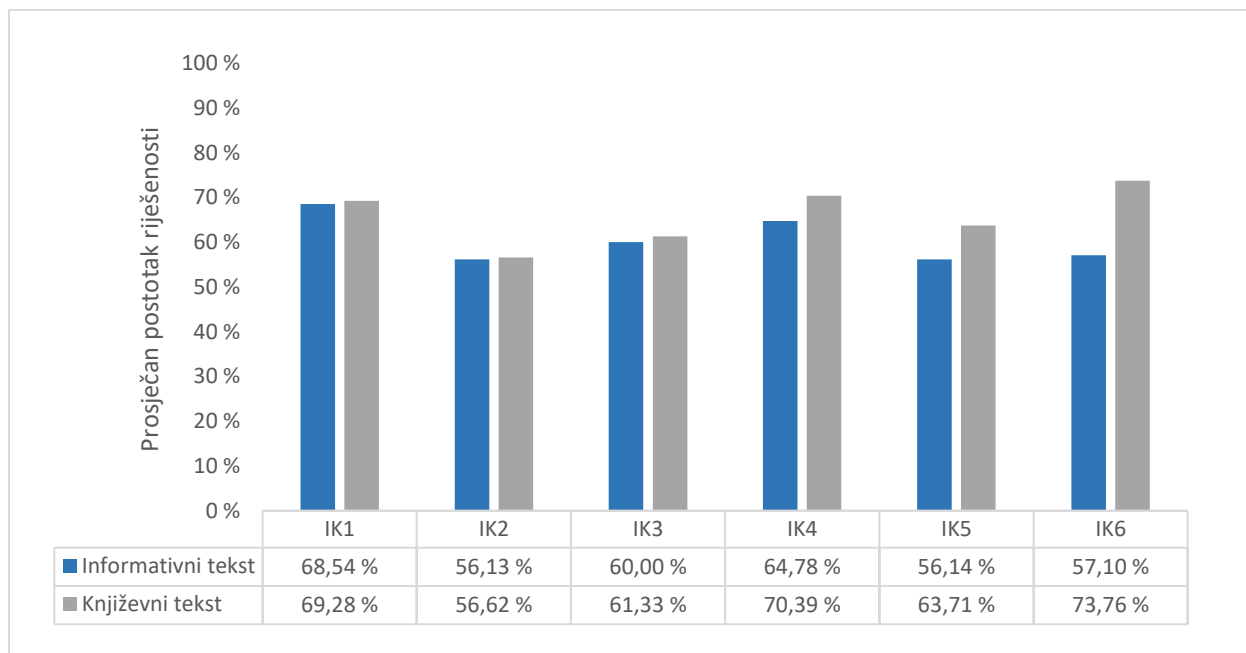
Slika 1. Prosječni postotci riješenosti pojedinih ispitnih knjižica u petome razredu osnovne škole

Učenici petoga razreda u prosjeku su uspješniji u rješavanju zadataka povezanih s literarnim/književnim tekstovima. U prvoj, drugoj i trećoj ispitnoj knjižici ta je razlika manje zamjetna, dok je u četvrtoj, petoj i šestoj ispitnoj knjižici ona izraženija. Najveće odstupanje u prosječnoj riješenosti literarnih/književnih tekstova od informativnih/objasnidbenih vidljivo je u šestoj ispitnoj knjižici, gdje učenici u prosjeku uspješno rješavaju tek nešto više od polovine zadataka uz informativni/objasnidbeni tekst, dok su vidno uspješniji u zadacima uz literarni/književni tekst. U ovome je slučaju sadržajno riječ o odabiru literarnoga/književnoga teksta koji je vjerojatno bio prelagan učenicima sedmoga razreda u usporedbi s ostalim tekstovima.

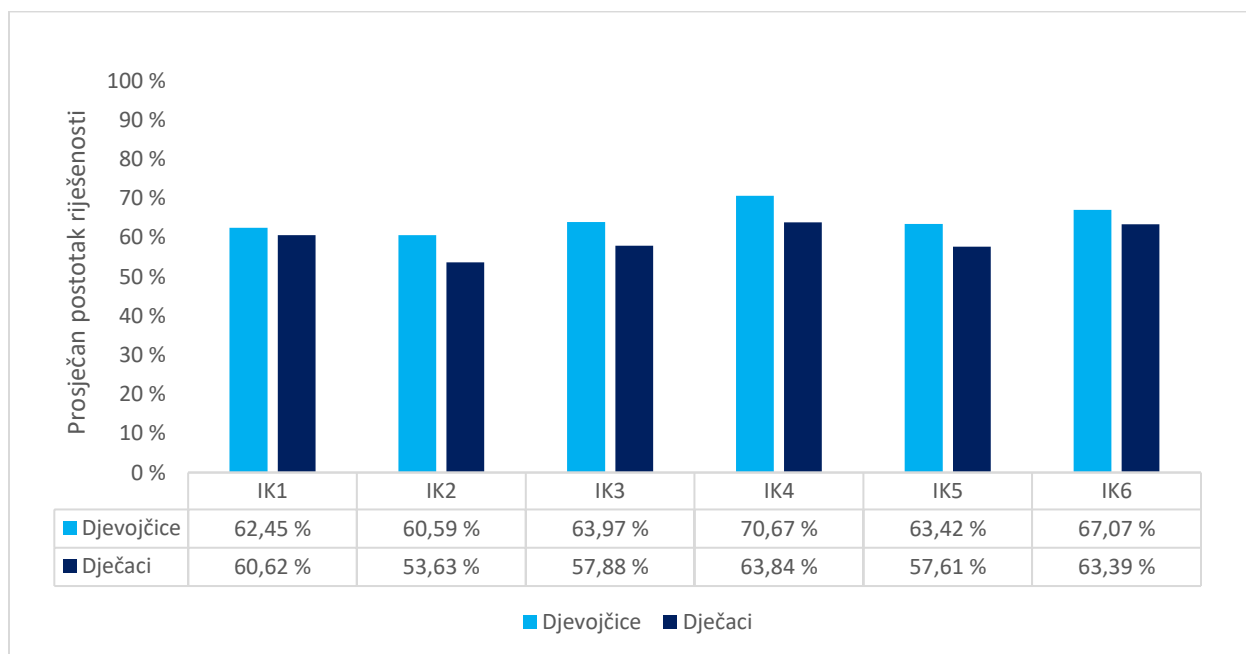
Prosječan postotak riješenosti zadataka općenito za sve informativne/objasnidbene tekstove iznosi 61 %, od čega nešto značajnije odudara samo postotak riješenosti zadataka povezanih s informativnim/objasnidbenim tekstom u prvoj ispitnoj knjižici. Kada je riječ o literarnim/književnim tekstovima, prosječan postotak riješenosti zadataka u svim ispitnim knjižicama iznosi 66 %, od čega značajnije odstupaju literarni/književni tekstovi u drugoj i šestoj ispitnoj knjižici, pri čemu je riješenost literarnoga/književnoga teksta u drugoj ispitnoj knjižici niža od prosjeka, dok je riješenost u šestoj ispitnoj knjižici viša od prosječne riješenosti svih literarnih/književnih tekstova (slika 2.).

Slika 2. Prosječni postotci riješenosti tekstova u ispitnim knjižicama u petome razredu osnovne škole

Usporedbom rezultata učenika petoga razreda s obzirom na spol utvrđeno je da djevojčice u svim ispitnim knjižicama ostvaruju bolje prosječne postotke riješenosti zadataka (slika 3.). Prosječan postotak riješenosti svih zadataka koji ostvaruju djevojčice iznosi 65 %, dok dječaci u prosjeku točno rješavaju 60 % ispitnih zadataka. Te su razlike najistaknutije u drugoj i četvrtoj ispitnoj knjižici.

Slika 3. Prosječni postotci riješenosti ispitnih knjižica u petome razredu osnovne škole prema spolu

3.2.3. ISPITIVANJE OPĆEGA LEKSIKA

U probnome je ispitivanju prosječan postotak riješenosti općega leksika u svim ispitnim knjižicama u petome razredu osnovne škole iznosio 19 %, pri čemu su postojale razlike u riješenosti općega leksika ovisno o inačici ispitne knjižice, odnosno varijacija od 13 % do 23 % riješenosti (iako su zadatci općega leksika bili identični u svim ispitnim knjižicama). Već pri inicijalnoj konstrukciji zadataka općega leksika (2018. godine) postojala je pretpostavka da su oni relativno zahtjevni uzrastu petoga razreda, što se empirijski potvrdilo ponavljanjem iste vrste zadataka u petome i sedmome razredu te većom prosječnom riješenosti toga dijela ispita u sedmome razredu.

U glavnome ispitivanju stručna je radna skupina stoga donijela odluku da se zadatci općega leksika više ne primjenjuju na ovome uzrastu učenika. Osim niskoga postotka riješenosti u probnome ispitivanju, u prilog takvoj odluci išla je i ukupna dužina (trajanje) ispita i dostatna opterećenost učenika petoga razreda ostalim zadatcima uz priče.

3.2.4. UPITNIK ZA UČENIKE

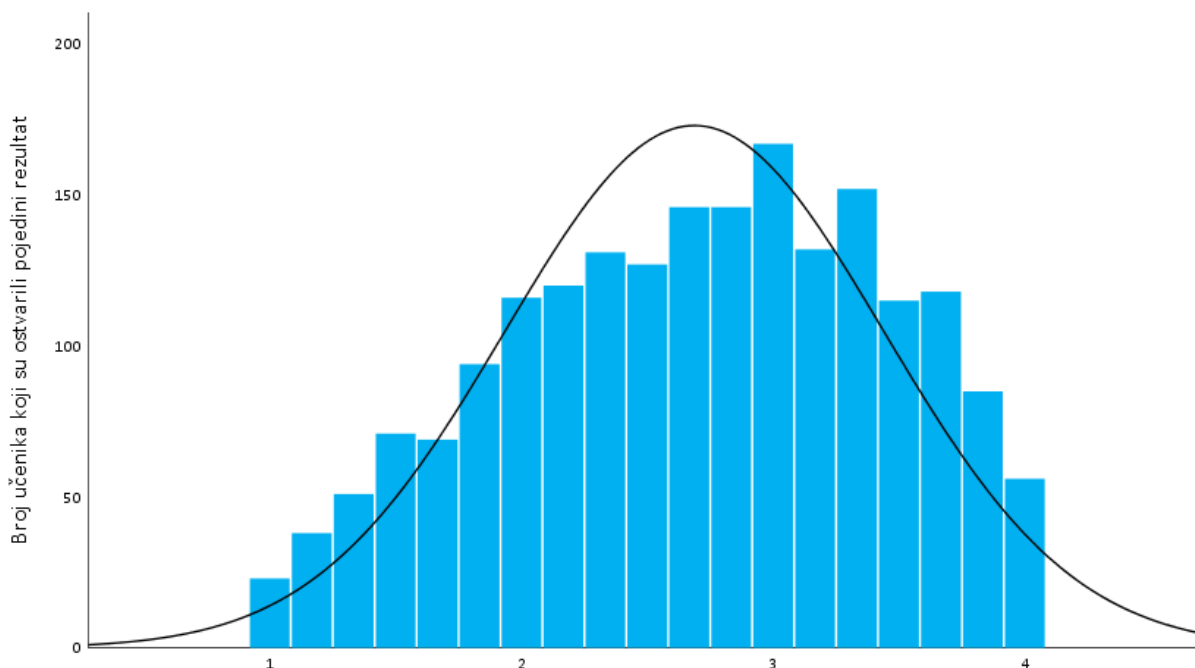
Upitnikom za učenike ispitani su stavovi učenika petoga razreda prema čitanju te neke od njihovih navika čitanja. Isto tako, prikupljeni su podatci o tome koliko učenici imaju knjiga u svojem domu te koliko se često koriste elektroničkim uređajima (stolnim računalom, laptopom, tabletom i pametnim telefonom).

STAVOVI PREMA ČITANJU

Stavovi učenika petoga razreda osnovne škole prema čitanju ispitani su skalom koja se sastoji od šest tvrdnja (npr. *Uživam u čitanju.*, *Volim s drugima razgovarati o onome što sam pročitao.*), pri čemu su učenici svoje slaganje sa svakom od tvrdnja mogli izraziti odgovorima: *Uopće se ne slažem*, *Uglavnom se ne slažem*, *Uglavnom se slažem* i *Potpuno se slažem*. Faktorskom analizom provedenom na uzorku učenika od $N = 1957$ pokazalo se da je u podlozi jedan faktor koji objašnjava 56 % ukupne varijance čestica te je taj faktor interpretiran kao generalni stav učenika prema čitanju. Ukupan rezultat na skali izražen je kao prosječan zbroj šest čestica, pri čemu je raspon rezultata od 1 do 4, a viši rezultat ukazuje na pozitivnije stavove prema čitanju. Distribucija stavova učenika prema čitanju prikazana je na slici 5. Stav učenika petoga razreda prema čitanju tendira pozitivnim vrijednostima ($M = 2.7$, $SD = 0.752$), kao što je to bio slučaj i u probnome ispitivanju 2018. godine.

Zabilježena je minimalna, ali statistički značajna razlika u stavovima učenika prema čitanju u usporedbi s rezultatima istraživanja čitalačke pismenosti provedenoga 2018. godine. Razlika u stavovima učenika prema čitanju između ovih dvaju valova istraživanja statistički je značajna ($N_{(2018. godina)} = 620$, $M_{(2018. godina)} = 2.83$, $SD_{(2018. godina)} = 0.77$; $N_{(2023. godina)} = 1957$, $M_{(2023. godina)} = 2.7$, $SD_{(2023. godina)} = 0.75$; $t = 3.7295$; $df = 2575$, $p < .001$), ali interpretativno zanemariva zbog male veličina učinka (Cohenov $d = 0.18$).

Slika 4. Prikaz distribucije rezultata učenika petoga razreda osnovne škole na skali stavova prema čitanju

Opažene su razlike u općemu stavu učenika prema čitanju ovisno o tome koliko učenici imaju knjiga u svojem domu (prema vlastitoj procjeni). Prema rezultatima t-testa ($t = -10.282$; $df = 1933$, $p < .001$) učenici koji procjenjuju da u svojem domu imaju manje od 25 knjiga imaju negativniji stav prema čitanju ($N = 901$, $M = 2.5$, $SD = 0.733$) od učenika koji u svojem domu imaju više knjiga ($N = 1034$, $M = 2.85$, $SD = 0.733$).

Isto tako, opažene su razlike u općemu stavu prema čitanju između djevojčica i dječaka. Rezultati t-testa ($t = 10.525$; $df = 1933$, $p < .001$) pokazuju da djevojčice imaju pozitivniji stav prema čitanju ($N = 993$, $M = 2.86$, $SD = 0.714$) od dječaka ($N = 942$, $M = 2.51$, $SD = 0.752$).

UČESTALOST SAMOINICIRANOGA ČITANJA

Učestalost samoiniciranoga čitanja mjerena je trima česticama (npr. *Čitam tekstove koje sam odaberem.*), pri čemu je pitanje glasilo: *Koliko često izvan škole činiš navedeno?* Učenici su za svaku tvrdnju odabrali jedan od četiriju ponuđenih odgovora: *Nikada ili gotovo nikada*, *Jednom ili dva puta na mjesec*, *Jednom ili dva puta na tjedan* i *Svaki dan ili gotovo svaki dan*. Rezultati faktorske analize provedene na uzorku od $N = 1969$ ukazuju na jednofaktorsku strukturu skale učestalosti samoiniciranoga čitanja, pri čemu jedan faktor objašnjava gotovo 62 % varijance čestica. Ukupan rezultat izračunat je kao prosječan zbroj odgovora na svaku od triju tvrdnja, a raspon rezultata kreće se od 1 do 4, gdje viši rezultat znači da učenik češće odlučuje čitati na vlastitu inicijativu. Rezultati pokazuju da učenici petoga razreda u prosjeku prilično često čitaju samoinicijativno ($N = 1969$, $M = 2.73$, $SD = 0.757$). Kada usporedimo te rezultate s rezultatima istraživanja čitalačke pismenosti provedenoga 2018. godine, zamjećujemo statistički značajnu razliku između tih dvaju valova istraživanja u rezultatima učenika petoga razreda na učestalosti

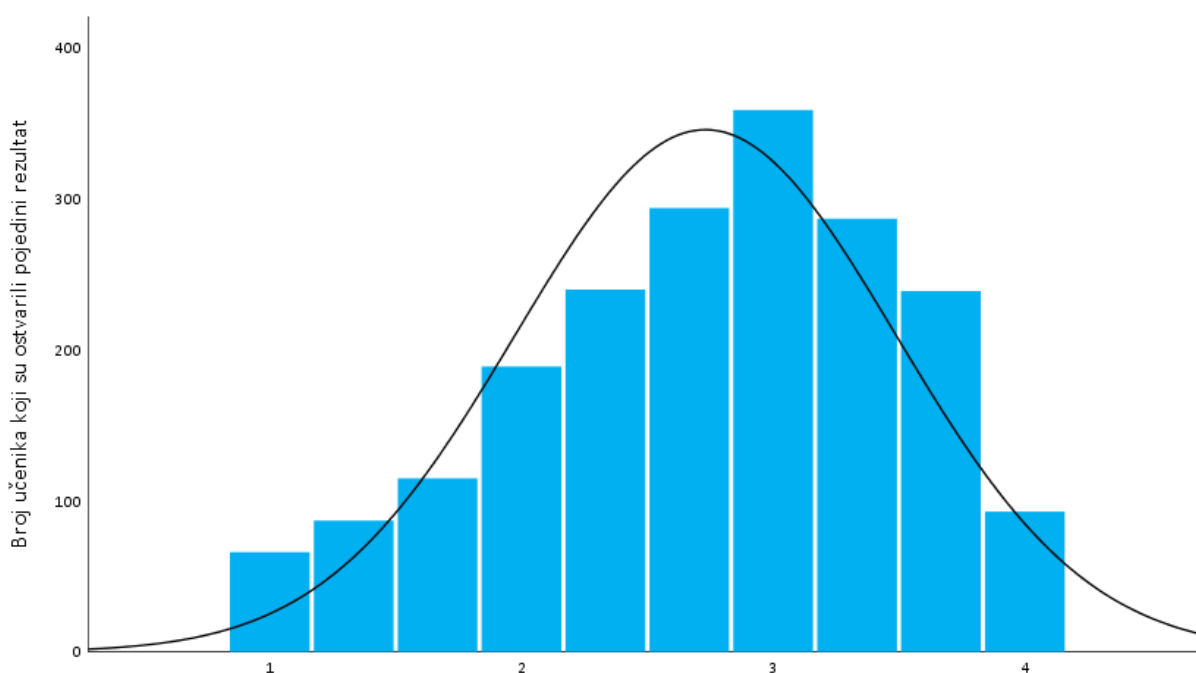
samoiniciranoga čitanja. Učenici petoga razreda su prije 5 godina češće čitali na vlastitu inicijativu, nego što to pokazuju rezultati ovogodišnjega vala istraživanja ($N_{(2018. godina)} = 609$, $M_{(2018. godina)} = 2.87$, $SD_{(2018. godina)} = 0.75$; $N_{(2023. godina)} = 1969$, $M_{(2023. godina)} = 2.73$, $SD_{(2023. godina)} = 0.76$; $t = 3.9973$; $df = 2576$, $p < .001$), no utvrđena razlika je interpretativno zanemariva zbog male veličine učinka (Cohenov $d=0.19$).

Slika 5. prikazuje distribuciju rezultata učenika petoga razreda na skali učestalosti samoiniciranoga čitanja.

Nadalje, statističkim t-testom ($t = -8.975$; $df = 1942$, $p < .001$) utvrđeno je da učenici koji procjenjuju da u svojem domu imaju manje knjiga rjeđe samoinicijativno čitaju ($N = 901$, $M = 2.57$, $SD = 0.753$) za razliku od učenika koji procjenjuju da u svojem domu imaju više od 25 knjiga ($N = 1043$, $M = 2.87$, $SD = 0.733$).

Učenice statistički značajno češće samoinicijativno čitaju ($N = 998$, $M = 2.84$, $SD = 0.709$) od učenika ($N = 949$, $M = 2.63$, $SD = 0.789$), što pokazuju rezultati t-testa ($t = 6.053$; $df = 1945$, $p < .001$).

Slika 5. Prikaz distribucije rezultata učenika petoga razreda osnovne škole na skali učestalosti samoiniciranoga čitanja

4. PRIKAZ REZULTATA: SEDMI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

4.1. PROBNO ISPITIVANJE 2020. GODINE – SEDMI RAZRED

U probnome je ispitivanju sudjelovao 1201 učenik sedmoga razreda iz 56 osnovnih škola, od kojih su 559 (46 %) bile djevojčice, a 586 (49 %) dječaci. Podatak o spolu nije bio poznat za 56 učenika (5 %).

U probnome ispitivanju provedenome u sedmome razredu osnovne škole primijenjeno je šest ispitnih knjižica, a u svakoj ispitnoj knjižici nalazio se po jedan literarni/književni i jedan informativni/objasnidbeni tekst. U tablici 4. prikazani su naslovi korištenih tekstova u ispitnim knjižicama i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu 2020 godine. Također, osim pitanja koja su izravno vezana za tekstove, u svakoj ispitnoj knjižici nalazila su se pitanja namijenjena ispitivanju općega leksika.

Tablica 5. Prikaz naslova tekstova korištenih u ispitnim knjižicama u sedmome razredu osnovne škole i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu 2020. godine

Ispitna knjižica (IK)	Naslov literarnoga/književnoga teksta	Naslov informativnoga/objasnidbenoga teksta	Broj učenika (N)
1.	Ledeni promašaj	Kako je nastala glazba?	205
2.	Vuk na asfaltu	Labirinti	199
3.	Nove tenisice	Žene i Nobelova nagrada	218
4.	Hrabrost	Slijepi zbog svjetla	202
5.	Moja baka	Alergija i peludna groznica	194
6.	Život je negdje drugdje	Čokolada	183

Rezultatima probnoga ispitivanja u sedmome razredu zabilježen je prosječan postotak riješenosti ispita jednak rezultatu dobivenomu u petome razredu i iznosi 61 %. Učenici sedmoga razreda također su u prosjeku uspješno rješavali nešto više od pola zadataka u svim inačicama ispitnih knjižica. Također, bili su uspješniji u rješavanju zadataka povezanih s literarnim/književnim tekstovima (63 %), nego s informativnim/objasnidbenim tekstovima (58 %). S obzirom na spol, djevojčice u sedmome razredu ostvarile su bolje rezultate u svim ispitnim knjižicama: prosječan postotak riješenosti koji su ostvarile djevojčice iznosio je 63 %, dok su dječaci u prosjeku točno rješavali 56 % zadataka.

4.2. GLAVNO ISPITIVANJE 2023. GODINE – SEDMI RAZRED

4.2.1. UZORAK

U glavnome je ispitivanju sudjelovao 2151 učenik sedmoga razreda iz 85 osnovnih škola, od kojih su 1087 (51 %) djevojčice, a 1024 (48 %) dječaci. Podatak o spolu nije poznat za 40 učenika (1 %).

4.2.2. ISPITNE KNJIŽICE

U glavnome ispitivanju provedenome u sedmome razredu osnovne škole primijenjeno je šest ispitnih knjižica, a u svakoj ispitnoj knjižici nalazi se po jedan literarni/književni i jedan informativni/objasnidbeni tekst. Također, osim pitanja koja su izravno vezana za tekstove, u svakoj ispitnoj knjižici nalaze se pitanja namijenjena ispitivanju općega leksika. U tablici 5. prikazani su naslovi korištenih tekstova u ispitnim knjižicama i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu.

Tablica 6. Prikaz naslova tekstova korištenih u ispitnim knjižicama u sedmome razredu osnovne škole i broj učenika koji su rješavali pojedinu ispitnu knjižicu 2023. godine

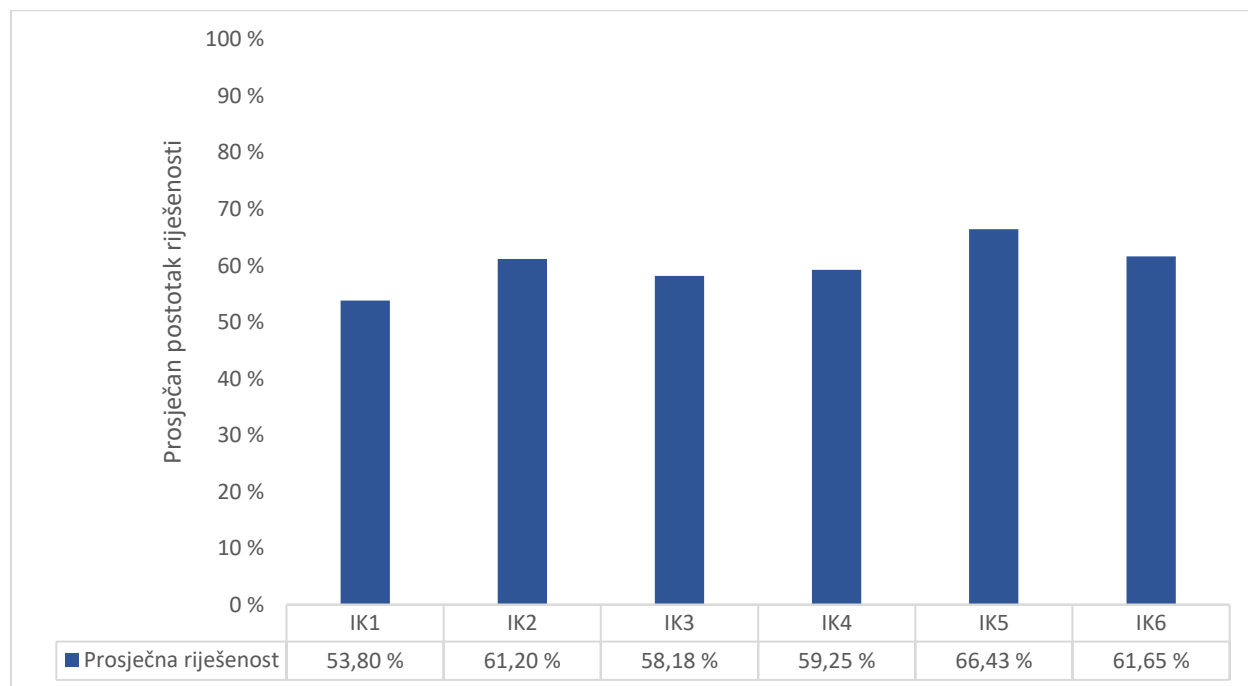
Ispitna knjižica (IK)	Naslov literarnoga/književnoga teksta	Naslov informativnoga/objasnidbenoga teksta	Broj učenika (N)
1.	Ledeni promašaj	Čovjek i glazba	395
2.	Vuk na asfaltu	Labirinti	376
3.	Nove tenisice	Žene i Nobelova nagrada	358
4.	Hrabrost	Slijepi zbog svjetla	346
5.	Moja baka	Alergija i peludna groznica	346
6.	Život je negdje drugdje	Čokolada	330

Tablica 7. Prikaz broja i vrste ispitnih pitanja u ispitnim knjižicama u sedmome razredu osnovne škole 2023. godine

Ispitna knjižica (IK)	Literarni/književni tekst: BROJ zatvorenih i otvorenih ispitnih pitanja	Informativni/objasnidbeni tekst: BROJ zatvorenih i otvorenih ispitnih pitanja	Ukupan broj ispitnih pitanja	Ukupan broj bodova
1.	6 / 10	9 / 6	31	37
2.	9 / 7	6 / 10	32	41
3.	8 / 9	7 / 9	33	43
4.	8 / 7	7 / 9	31	37
5.	7 / 8	7 / 8	30	36
6.	8 / 8	6 / 9	31	39

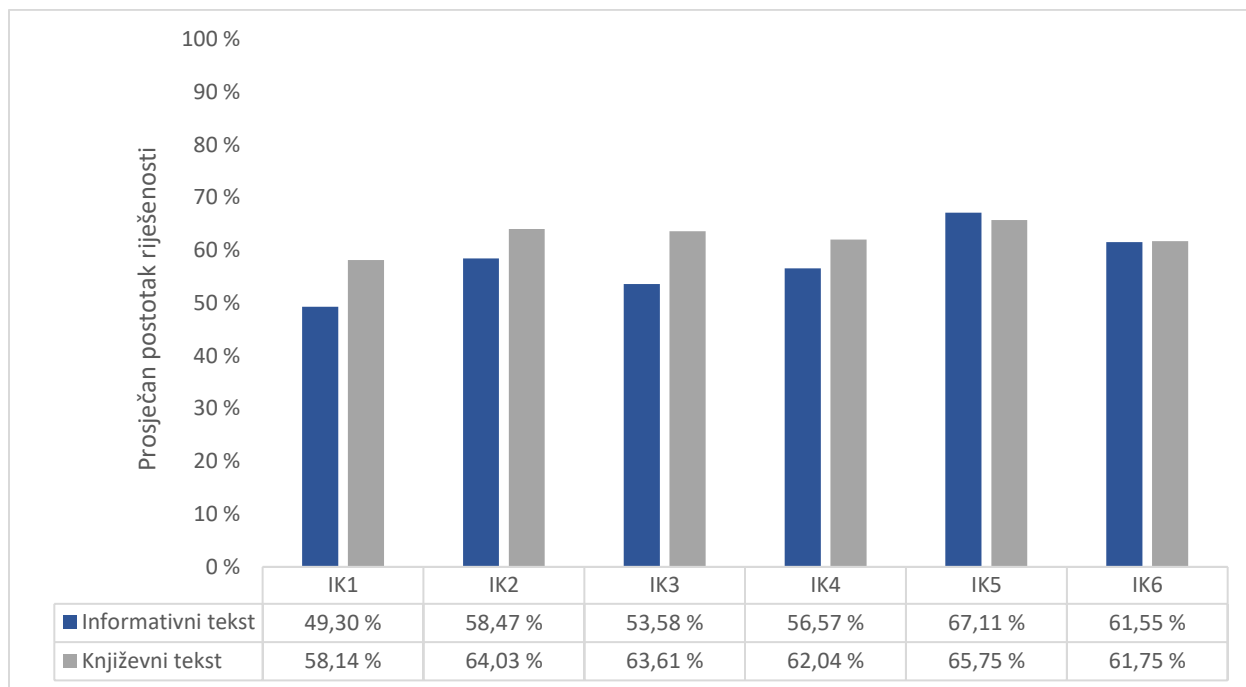
Prosječan postotak riješenosti svih ispitnih knjižica iznosi 61 %, što je otprilike jednako rezultatu učenika petoga razreda te ukazuje na to da učenici sedmoga razreda u prosjeku uspješno rješavaju nešto više od pola zadataka svih ispitnih knjižica. Slika 6. prikazuje prosječne postotke riješenosti pojedine ispitne knjižice. Učenici su najviši postotak riješenosti ostvarili u petoj ispitnoj knjižici (66 %), dok su najmanji prosječan postotak riješenosti ostvarili u prvoj ispitnoj knjižici (54 %).

Slika 6. Prosječni postotci riješenosti pojedinih ispitnih knjižica u sedmome razredu osnovne škole

Učenici sedmoga razreda u prosjeku su uspješniji u rješavanju zadataka povezanih s literarnim/književnim tekstovima. Kao što je prikazano na slici 7., u gotovo svim ispitnim knjižicama opažena je podjednaka razlika u uspješnosti s kojom učenici rješavaju literarne/književne tekstove i informativne/objasnidbene tekstove. Jedine iznimke su peta i šesta ispitna knjižica, pri čemu su učenici koji su rješavali petu ispitnu knjižicu bili nešto uspješniji u rješavanju zadataka povezanih s informativnim/objasnidbenim tekstom, nego onima povezanim s literarnim/književnim tekstom, dok se učenici koji su rješavali zadatke povezane sa šestom ispitnom knjižicom gotovo neznatno razlikuju po rezultatu ostvarenome na informativnome/objasnidbenome tekstu u usporedbi s rezultatom ostvarenim na literarnome/književnome tekstu.

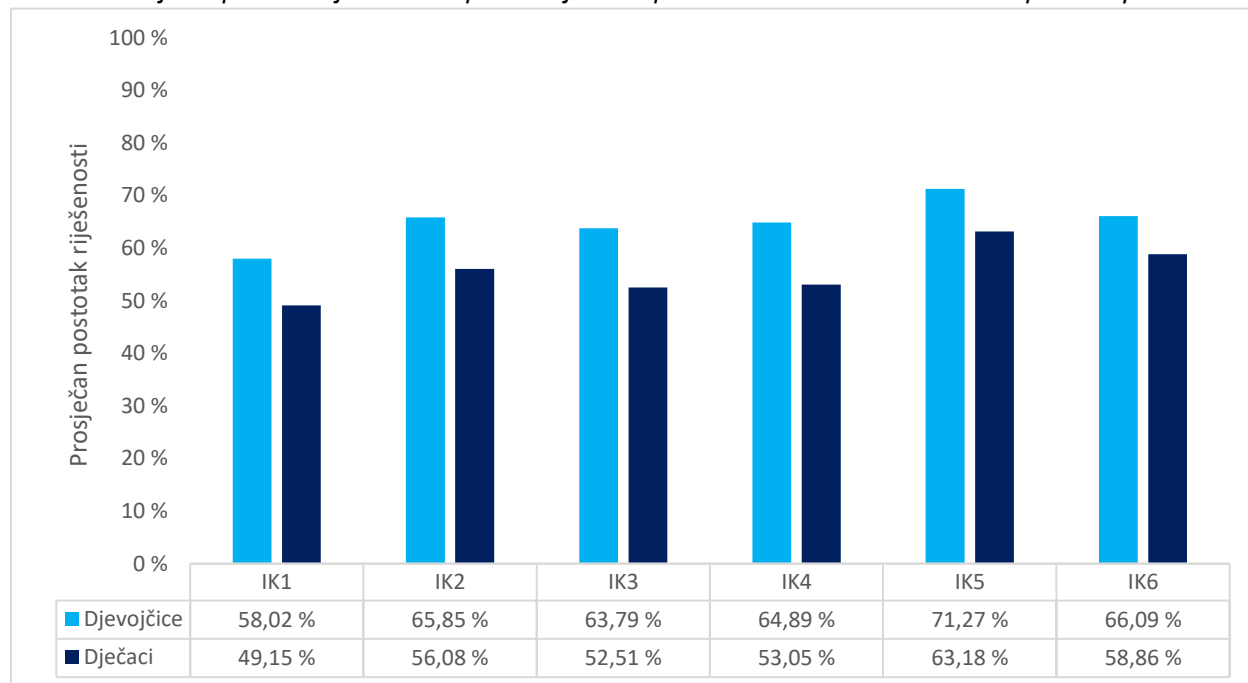
Slika 7. Prosječni postotci riješenosti tekstova u ispitnim knjižicama u sedmome razredu osnovne škole

Prosječan postotak riješenosti svih zadataka povezanih s informativnim/objasnidbenim tekstovima iznosi 58 %, od čega značajnije odudara samo postotak riješenosti zadataka povezanih s informativnim/objasnidbenim tekstom u prvoj ispitnoj knjižici. Prosječan postotak riješenosti svih zadataka povezanih s literarnim/književnim tekstovima iznosi 63 %.

Na slici 8. prikazane su razlike u prosječnome postotku riješenosti zadataka s obzirom na spol učenika sedmoga razreda. Djevojčice u prosjeku u svim ispitnim knjižicama konzistentno ostvaruju bolje rezultate od dječaka. Prosječan postotak riješenosti svih zadataka koji ostvaruju učenice sedmoga razreda iznosi 65 %, dok učenici u prosjeku uspješno rješavaju 56 % zadataka ispitnih knjižica. Najveće razlike u riješenosti zadataka prema spolu zabilježene su u trećoj i četvrtoj ispitnoj knjižici.

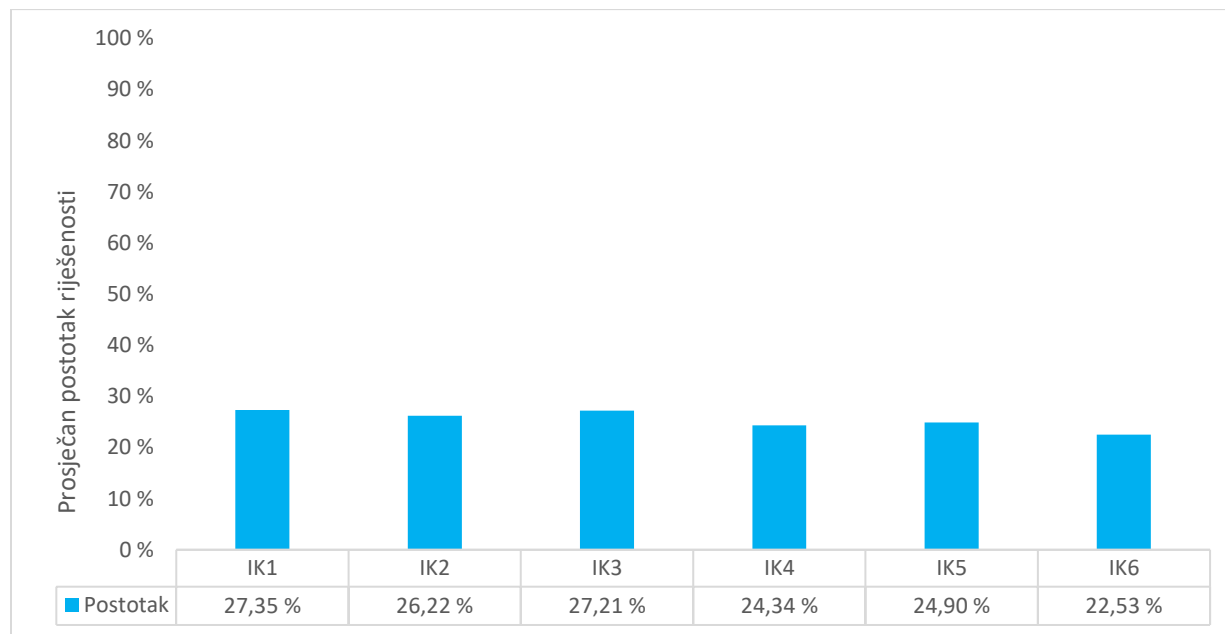
Slika 8. Prosječni postotci riješenosti ispitnih knjižica u petome razredu osnovne škole prema spolu

4.2.3. ISPITIVANJE OPĆEGA LEKSIKA

Prosječan postotak riješenosti općega leksika koji ostvaruju učenici sedmoga razreda osnovne škole u svim ispitnim knjižicama iznosi 25 %, što znači da učenici sedmoga razreda uspješno rješavaju oko četvrtinu zadataka vezanih za opći leksik (slika 9.).

Slika 9. Prosječni postotci riješenosti općega leksika u pojedinim ispitnim knjižicama u sedmome razredu osnovne škole

U probnome ispitivanju utvrđeno je da uspješnost rješavanja općega leksika u 7. razredu nije povezana s pozicijom zadataka u ispitnim knjižicama te se stoga u glavnome ispitivanju opći leksik u svakoj ispitnoj knjižici nalazio na kraju ispita.

S obzirom na to da je forma općega leksika jednaka u svim ispitnim knjižicama, očekivano je da se rezultati učenika odviše ne razlikuju prema ispitnim knjižicama. Sukladno tomu, opažamo tek manje varijacije u rezultatima koje učenici postižu na općem leksiku s obzirom na ispitnu knjižicu koja im je bila dodijeljena.

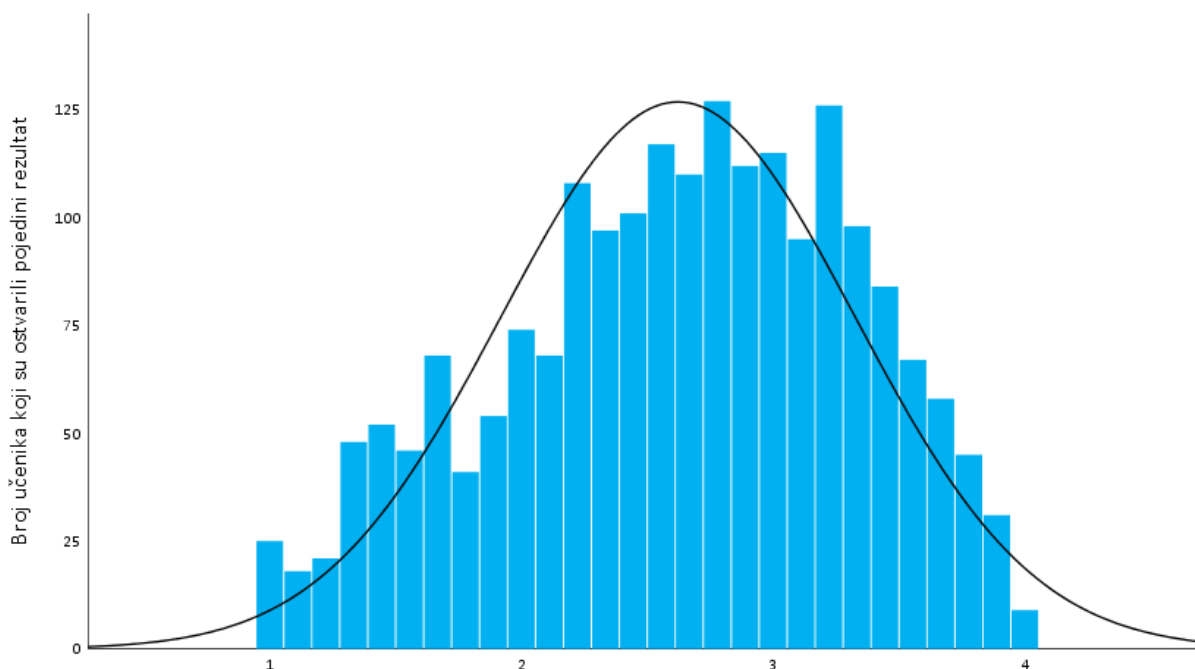
4.2.4. UPITNIK ZA UČENIKE

Upitnikom za učenike ispitani su stavovi učenika sedmoga razreda prema čitanju te neke od njihovih navika čitanja. Upitnik za učenike sedmoga razreda gotovo je istovjetan upitniku primijenjenom kod učenika petoga razreda, a jedino se razlikuje u trima dodanim česticama u skali stavova prema čitanju.

STAVOVI PREMA ČITANJU

Stavovi učenika sedmoga razreda osnovne škole prema čitanju ispitani su skalom koja se sastoji od devet tvrdnja (npr. *Puno naučim čitajući.*, *Volim čitati tekstove koji me potiču na razmišljanje.*). Učenici su svoje slaganje sa svakom od tvrdnja izrazili jednim od ponuđenih odgovora: *Uglavnom se ne slažem*, *Pomalo se ne slažem*, *Pomalo se slažem* i *Uglavnom se slažem*. Faktorskom analizom provedenom na uzorku od $N = 2015$ učenika dobivena je jednofaktorska struktura, pri čemu je dobiveni faktor interpretiran kao generalni stav učenika prema čitanju kojim je objašnjeno 50 % ukupne varijance čestica. Ukupan rezultat na skali stavova prema čitanju izražen je kao prosječan zbroj čestica, pri čemu je raspon rezultata od 1 do 4, a viši rezultat ukazuje na pozitivniji stav prema čitanju. S obzirom na prosječnu vrijednost ukupnoga rezultata ($M = 2.62$, $SD = 0.704$), stavovi prema čitanju učenika sedmoga razreda osnovne škole su pozitivni (slika 10.). Kada usporedimo stavove učenika sedmoga razreda prema čitanju sa stavovima opaženima na probnome ispitivanju čitalačke pismenosti, uočavamo kako ne postoji statistički značajna razlika, odnosno kako se stavovi učenika sedmoga razreda prema čitanju nisu značajno promijenili tijekom godina ($N_{(2018. godina)} = 1129$, $M_{(2018. godina)} = 2.63$, $SD_{(2018. godina)} = 0.7$; $M_{(2023. godina)} = 2.62$, $SD_{(2023. godina)} = 0.704$; $t = 0.382$; $df = 3142$, $p < .001$).

Slika 10. Prikaz distribucije rezultata učenika sedmoga razreda osnovne škole na skali stavova prema čitanju

Postoje razlike u općemu stavu učenika sedmoga razreda prema čitanju ovisno o tome koliko knjiga imaju u svojem domu. Prema rezultatima t-testa ($t = -8.880$; $df = 1997$, $p < .001$) učenici koji procjenjuju da u svojem domu imaju manje od 25 knjiga imaju negativniji stav prema čitanju ($N = 995$, $M = 2.48$, $SD = 0.7$) od učenika koji procjenjuju da u svojem domu imaju više knjiga ($N = 1004$, $M = 2.75$, $SD = 0.682$).

Isto tako, opažene su razlike u općemu stavu prema čitanju s obzirom na spol učenika. Rezultati t-testa ($t = 12.067$; $df = 1989$, $p < .001$) pokazuju da učenice u prosjeku imaju pozitivniji stav prema čitanju ($N = 1037$, $M = 2.8$, $SD = 0.684$) od učenika ($N = 954$, $M = 2.24$, $SD = 0.675$).

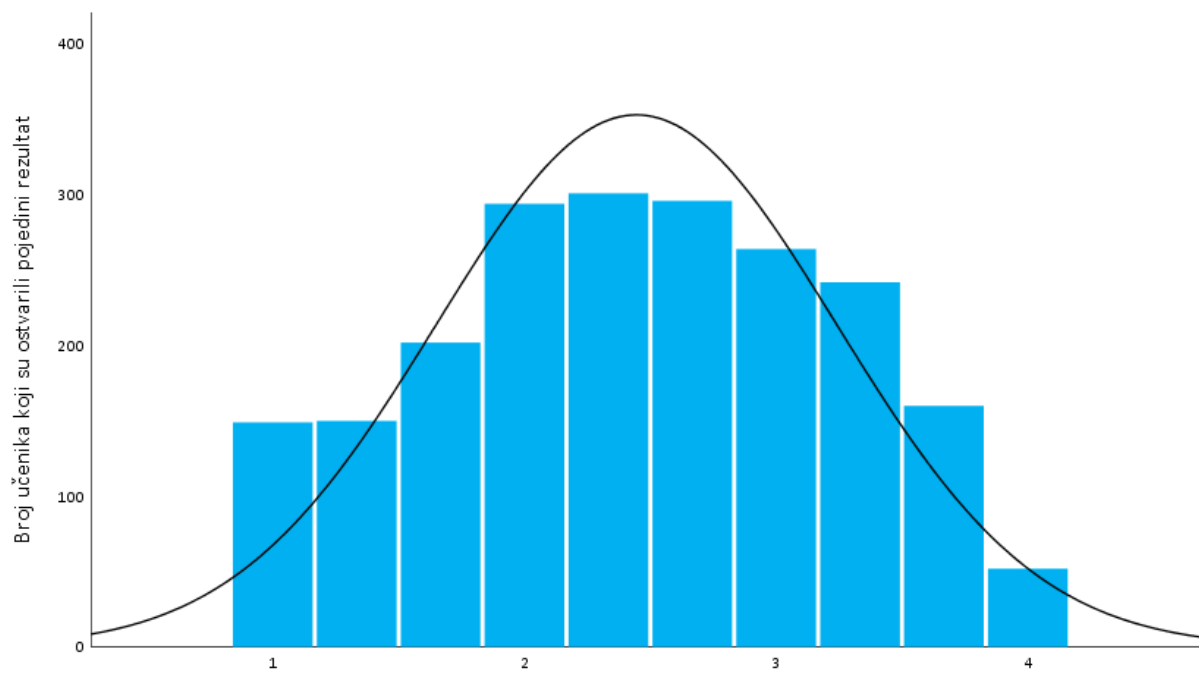
UČESTALOST SAMOINICIRANOGA ČITANJA

Učestalost samoiniciranoga čitanja učenika sedmoga razreda osnovne škole mjerena je trima česticama kao i u petome razredu, a pitanje je glasilo: *Koliko često izvan škole činiš navedeno?*. Učenici su za svaku tvrdnju odabrali jedan od četiriju ponuđenih odgovora od *Nikada ili gotovo nikada* do *Svaki dan ili gotovo svaki dan*. Faktorska analiza provedena je na uzorku od $N = 2110$ učenika i ukazuje na jednofaktorsku strukturu. Jedan generalni faktor objašnjava 64 % ukupne varijance čestica. Distribucija učestalosti samoiniciranoga čitanja kod učenika sedmoga razreda tendira prema normalnoj distribuciji ($M = 2.44$, $SD = 0.795$). Slika 11. prikazuje distribuciju rezultata učenika sedmoga razreda na skali učestalosti samoiniciranoga čitanja. Usporedivši rezultate ovoga vala istraživanja s probnim istraživanjem provedenim 2018. godine, pronađena je statistički značajna razlika između učestalosti samoiniciranoga čitanja kod učenika sedmoga razreda s obzirom na rezultate probnoga istraživanja ($M_{(2018. godina)} = 2.52$, $SD_{(2018. godina)} = 0.777$; $t = 1.0419$; $df = 3272$, $p < .001$.); $N_{(2023. godina)} = 2110$, $M_{(2023. godina)} = 2.44$, $SD_{(2023. godina)} = 0.79$; $t = 2.7783$; $df = 3272$, $p < .001$), no utvrđena razlika je interpretativno zanemariva zbog male veličine učinka (Cohenov $d=0.01$).

T-testom ($t = -10.190$; $df = 2084$, $p < .001$) utvrđeno je da se učenici koji procjenjuju da u svojem domu imaju manje od 25 knjiga ujedno i rjeđe samoinicijativno odlučuju čitati ($N = 1030$, $M = 2.27$, $SD = 0.776$) od učenika koji u svojem domu imaju više knjiga ($N = 1056$, $M = 2.61$, $SD = 0.775$).

Također, učenice statistički značajno češće ($t = 6.903$; $df = 2079$, $p < .001$) odlučuju čitati na vlastitu inicijativu ($N = 1076$, $M = 2.56$, $SD = 0.769$) od učenika ($N = 1005$, $M = 2.32$, $SD = 0.801$).

Slika 11. Prikaz distribucije rezultata učenika sedmoga razreda osnovne škole na skali učestalosti samoiniciranoga čitanja

4.3. USPOREDBA UČENIKA PETOGA I SEDMOGA RAZREDA

Proveden je dodatni niz t-testova u svrhu ispitivanja razlika u općemu stavu prema čitanju te u učestalosti samoiniciranoga čitanja između učenika petoga i sedmoga razreda osnovne škole prema rezultatima prikupljenima 2023. godine.

Rezultati pokazuju ($t = 3.462$; $df = 3970$, $p < .001$) da učenici petoga razreda imaju u prosjeku nešto pozitivniji stav prema čitanju ($N = 1957$, $M = 2.7$, $SD = 0.752$) od učenika sedmoga razreda ($N = 2015$, $M = 2.62$, $SD = 0.704$). Jedak je nalaz bio utvrđen i probnim ispitivanjima, što ukazuje na stabilnost mjenenoga konstrukta.

Ipak, treba naglasiti da je u glavnome istraživanju prisutna mala veličina učinka, odnosno Cohenov d koeficijent iznosi 0.1, što zahtjeva određenu rezervu u isticanju ove razlike.

Kada govorimo o učestalosti samoiniciranoga čitanja, rezultati pokazuju ($t = 11.913$; $df = 4077$, $p < .001$) da učenici petoga razreda češće biraju čitati na vlastitu inicijativu ($N = 1969$, $M = 2.73$, $SD = 0.757$) od učenika sedmoga razreda ($N = 2110$, $M = 2.44$, $SD = 0.795$). Jednak je nalaz bio utvrđen i probnim ispitivanjima, što ukazuje na stabilnost mjenenoga konstrukta.

U glavnome istraživanju prisutna je srednja veličina učinka, odnosno Cohenov d koeficijent iznosi 0.4, što ukazuje na relevantnost ovoga nalaza.

Kod učenika obaju uzrasta opažene su razlike u općemu stavu prema čitanju ovisno o tome koliko (prema vlastitoj procjeni) učenici imaju knjiga u svojem domu. Učenici koji procjenjuju da u svojem domu imaju manje od 25 knjiga ujedno imaju i manje pozitivan stav prema čitanju za razliku od učenika koji u svojem domu imaju više knjiga. Nadalje, učenici koji u svojem domu imaju više od 25 knjiga češće samoinicijativno čitaju od učenika koji u svojem domu imaju manje od 25 knjiga.

U petome i sedmome razredu postoje razlike u općemu stavu prema čitanju s obzirom na spol učenika, tj. učenice u prosjeku imaju pozitivniji stav prema čitanju od učenika. Također, učenice obaju uzrasta statistički značajno češće odlučuju čitati na vlastitu inicijativu.

5. ONLINE UPITNIK ZA ŠKOLSKE KNJIŽNIČARE

Online upitnik za školske knjižničare bio je dostupan za popunjavanje od 14. do 28. veljače 2023. godine, a nekolicina upitnika zaprimljena je i tijekom prve polovine ožujka te su isti prihvaćeni. Poveznicu za sudjelovanje dobili su školski koordinatori 85 odabranih osnovnih škola koji su zamoljeni da istu proslijede knjižničaru/knjižničarki u svojoj školi. Od ukupnoga broja škola upitnik je popunilo 67 osoba – odnosno odaziv školskih knjižničara u ovome anketiranju iznosi 79 %.

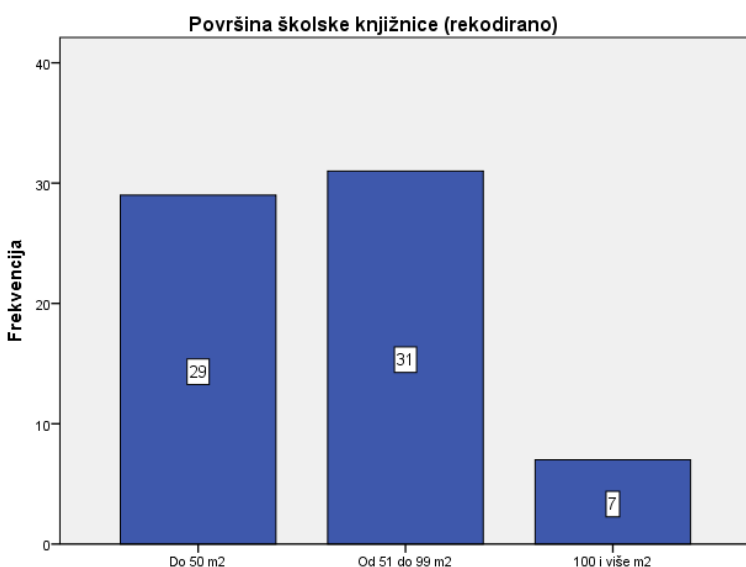
Većina anketiranih školskih knjižničara su žene (85 %), a manji udio čine muškarci (15 %). Oko polovina u školi radi od 10 do 20 godina (51 %), 18 % je zaposleno od 5 do 10 godina, 16 % od 1 do 5 godina, a samo njih 3 % radi manje od 1 godine kao školski knjižničar/knjižničarka. Udio sudionika koji je na ovome radnom mjestu zaposlen više od 20 godina iznosi 12 %. Knjižničari/knjižničarke koji su sudjelovali u anketi rade u 19 županija Republike Hrvatske koje su zastupljene s od 1 do 4 ispitanika, osim Splitsko-dalmatinska županija i Grad Zagreb iz kojih je sudjelovalo po 7 osoba. Za 6 ispitanika nema podataka iz koje županije dolaze, odnosno u kojoj su županiji zaposleni kao školski knjižničar/knjižničarka. Zastupljenost je ispitanika po županijama zadovoljavajuća i zaključci se mogu smatrati relevantnima iako ovaj uzorak nije u potpunosti reprezentativan za poopćavanje zaključaka na cijelu Republiku Hrvatsku.

Osim demografije, upitnik se sastojao od dvaju dijelova s pitanjima o: 1.) značajkama školskih knjižnica i stavovima knjižničara te 2.) čitateljskim navikama učenika osnovnih škola.

PROSTORNE ZNAČAJKE I OPREMLJENOST ŠKOLSKIH KNJIŽNICA

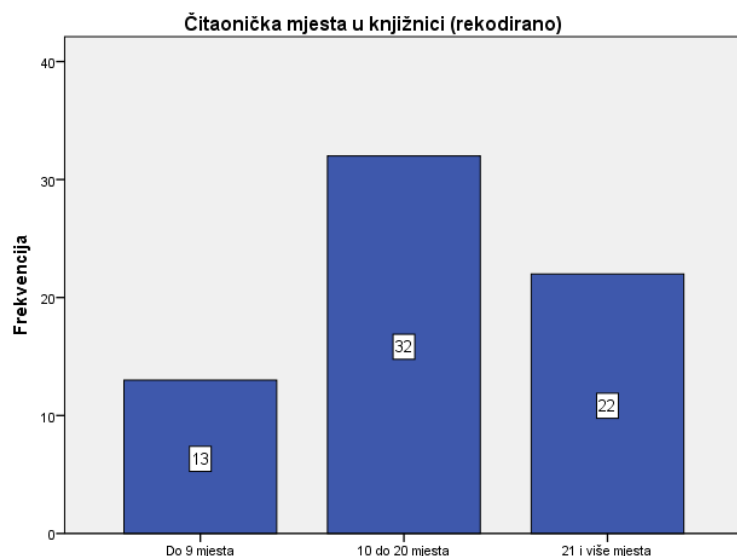
Gotovo sve škole (99 %) imaju izdvojeni prostor školske knjižnice i niti jedna ne dijeli taj prostor s još nekom školom i/ili školskom knjižnicom. Otprilike jednak broj školskih knjižnica iz uzorka ima do 50 m² i više od 50 m² (odnosno do 100 m²). Oko 10 % njih ima školske knjižnice veće od 100 m² (slika 12.).

Slika 12. Površina školskih knjižnica

Također, gotovo u polovini knjižnica dostupno je od 10 do 20 čitaoničkih mjesta za učenike (48 %), a u trećini knjižnica i više od toga (33 %).

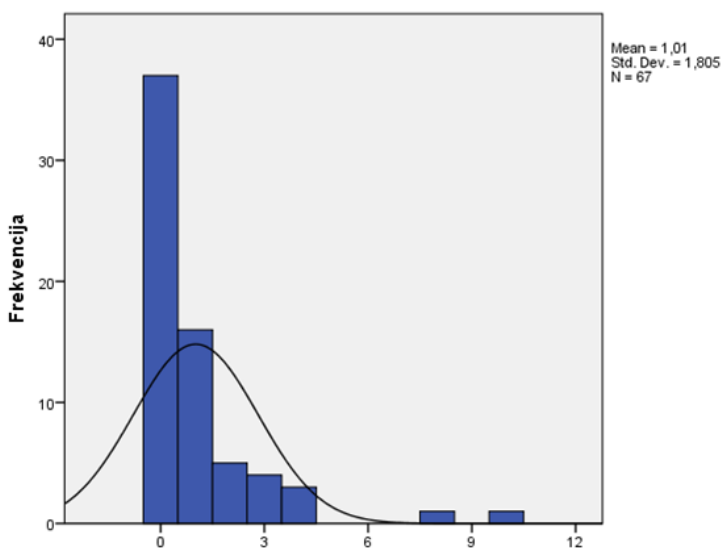
Slika 13. Broj čitaoničkih mjesta u školskim knjižnicama

Zabrinjavajući je pak nalaz da u više od polovine škola (55 %) nema dostupnih računala u školskim knjižnicama, a četvrtina škola ima samo jedno računalo na raspolaganju (24 %), kao što je prikazano na slici 14. Više od četiriju računala u školskoj knjižnici ima samo 3 % škola. U većini škola postoje informatičke učionice u kojima učenici imaju pristup računalima i *online* nastavnim sadržajima, no s obzirom da je predviđeno korištenje digitalne (multimedijalne) građe i u školskim knjižnicama, s opisanim stanjem u samim knjižnicama to nije moguće realizirati.

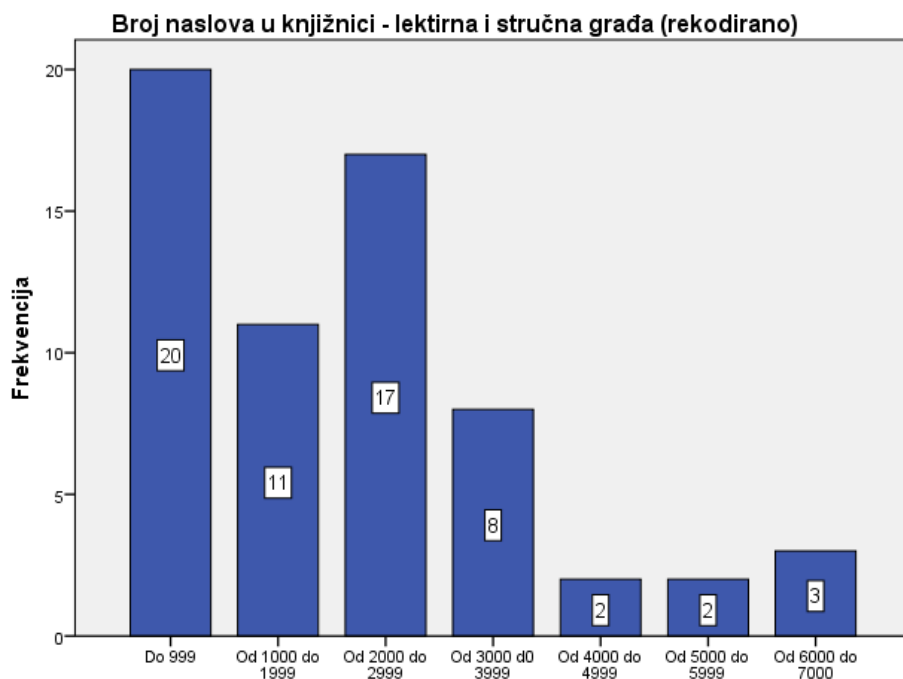
Slika 14. Broj čitaoničkih mjesta u školskim knjižnicama

4. Koliko je računala dostupno za korištenje učenicima u školskoj knjižnici?

Školski knjižničari/knjižničarke odgovarali su i na pitanje o broju naslova u knjižnici s naglaskom na lektirnu i stručnu građu (slika 15.). Gotovo trećina školskih knjižnica (30 %) ima do 1000 naslova u svojem fondu, a njih 40 % ima od 1000 do 3000 naslova lektirne i stručne građe.

Slika 15. Broj naslova u školskim knjižnicama – lektirna i stručna građa

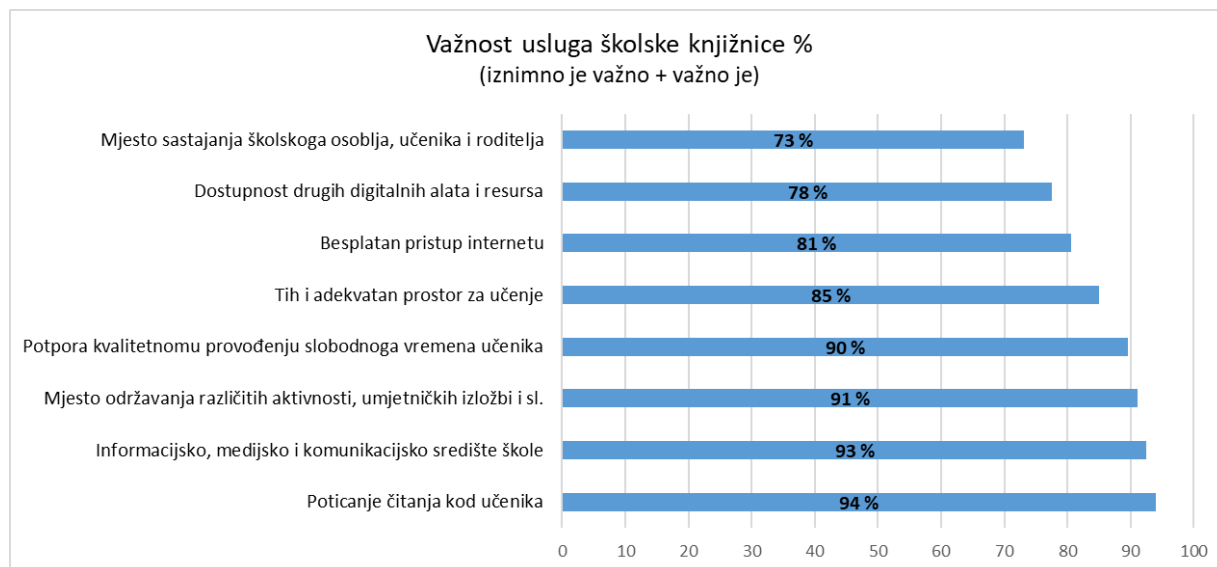
Samo 16 % anketiranih knjižničara/knjižničarki smatra da je njihova knjižnica dostatno opremljena različitim naslovima lektirne i stručne građe, dok njih 84 % smatra da nije. Jednaka je situacija i kada je riječ o dostupnim primjercima naslova jer samo 15 % knjižničara/knjižničarki procjenjuju da ima dovoljan broj primjeraka pojedinih naslova lektirne i stručne građe, dok njih 85 % smatra da knjižnica ne posjeduje dovoljan broj primjeraka pojedinih naslova.

Pozitivno je ipak da se u gotovo svim školskim knjižnicama novi naslovi i/ili primjerci knjiga lektirne i stručne građe nabavljaju svake školske godine (94 %), a samo u njih 6 % to nije slučaj.

STAVOVI KNJIŽNIČARA/KNJIŽNIČARKI U OSNOVNIM ŠKOLAMA

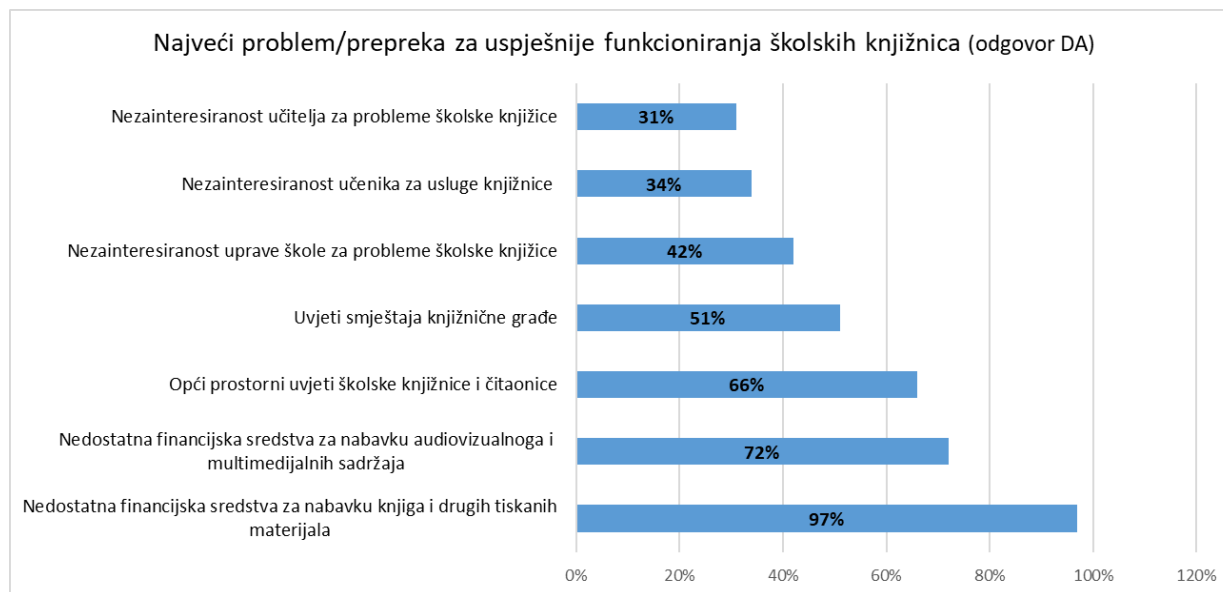
Knjižničari/knjižničarke zamoljeni su da procijene koliko su važne i druge usluge knjižnice, osim posudbe knjiga učenicima (slika 16.). Najvažnijom uslugom smatraju poticanje čitanja kod učenika (u potpunosti se slaže i slaže se njih 94 %) te knjižnicu vide kao informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole (njih 93 %) i kao mjesto održavanja različitih aktivnosti (91 %). Iako se gotovo tri četvrtine knjižničara/knjižničarki (73 %) slaže da je knjižnica mjesto sastajanja školskoga osoblja, učenika i roditelja, to je usluga s kojom se složio najmanji postotak knjižničara/knjižničarki.

Slika 16. Važnost usluga školske knjižnice (osim posuđivanja knjiga učenicima)

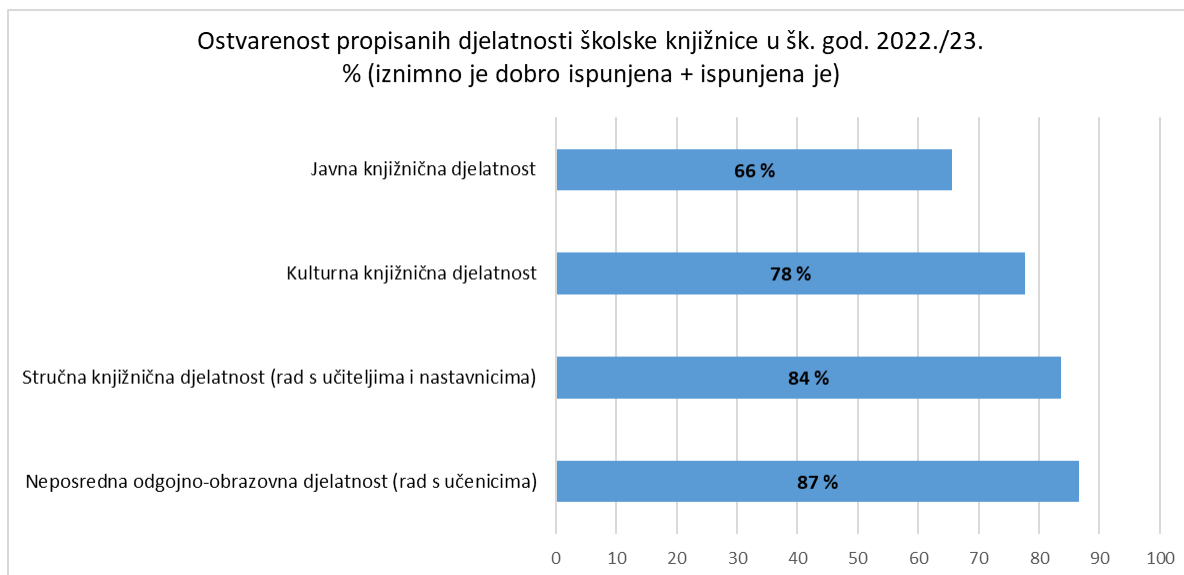
Kao najveći problem ili prepreka u funkcioniranju školske knjižnice gotovo svi knjižničari/knjižničarke (97 %) navode nedostatna financijska sredstva za nabavku knjiga i drugih tiskanih materijala. Najmanje probleme predstavlja im nezainteresiranost školskih dionika za probleme školske knjižnice – učitelja, učenika ili pak školske uprave (slika 17.).

Slika 17. Problemi/prepreke za uspješno funkcioniranje školske knjižnice

Kada je riječ o ispunjenosti propisanih djelatnosti školske knjižnice u školskoj godini 2022./2023., knjižničari/ knjižničarki smatraju da su najbolje ispunili neposrednu odgojno-obrazovnu djelatnost (87 %) te stručan rad s učiteljima i nastavnicima (84 %), a da je najmanje ispunjena kulturna (78 %) i javna knjižnična (66 %) djelatnost.

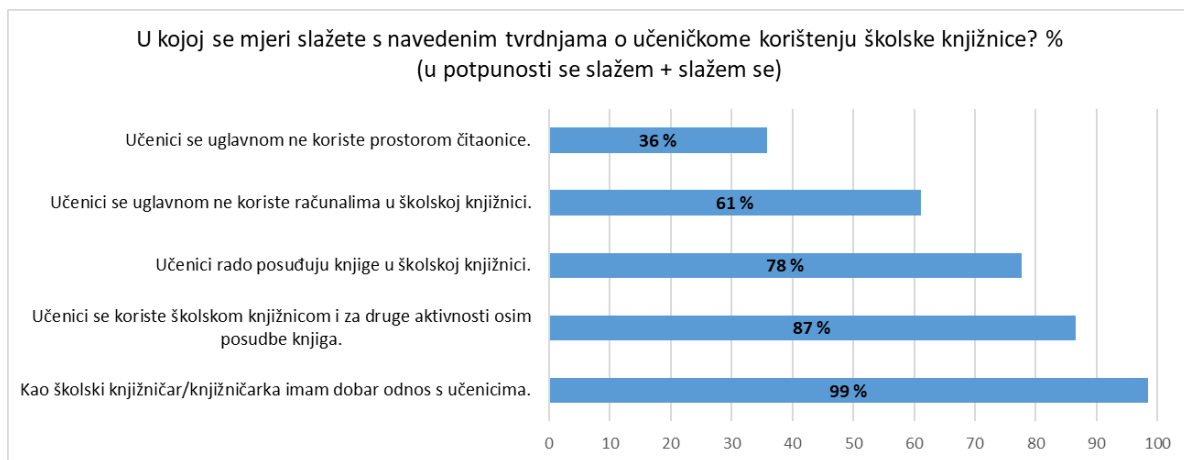
Slika 18. Ostvarenost propisanih djelatnosti školske knjižnice u školskoj godini 2022./2023.

ČITATALAČKE NAVIKE UČENIKA U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Preko trećine knjižničara/ knjižničarki (36 %) smatra da se učenici od petoga do osmoga razreda uglavnom ne koriste prostorom školske knjižnice, na što bi svakako trebalo pokušati utjecati. Ipak, većina (87 %) se slaže da se učenici koriste prostorom knjižnice za druge aktivnosti osim posudbe knjiga (slika 19.).

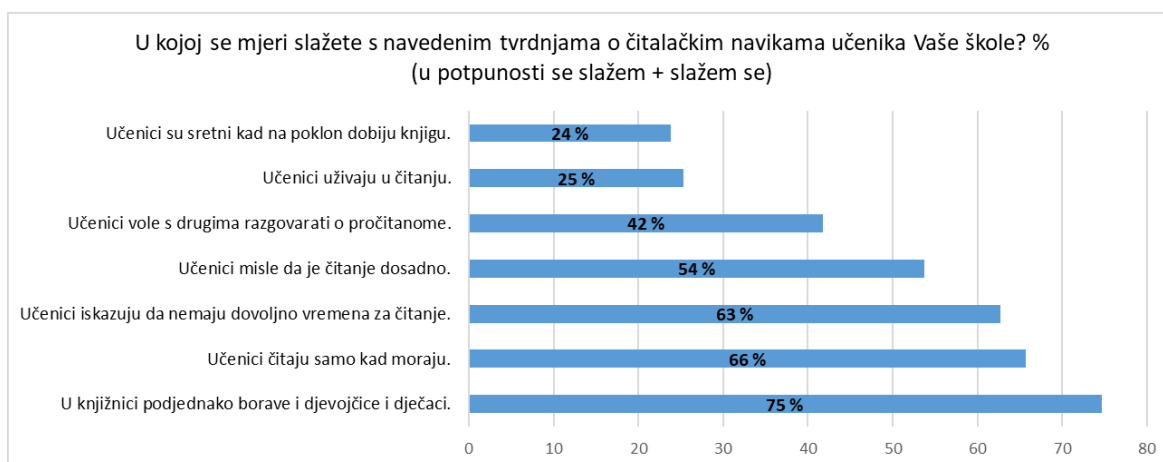
Slika 19. Korištenje učenika od petoga do osmoga razreda osnovne škole prostorom školske knjižnice

Iznimno je pozitivno da čak 99 % školskih knjižničara procjenjuje svoj odnos s učenicima dobrim, što svakako ostavlja prostor za ostvarivanje svih propisanih, ali i dodatnih željenih uloga i aktivnosti u okviru rada školske knjižnice.

Od ponuđenih tvrdnja povezanih s čitalačkim navikama učenika od petoga do osmoga razreda osnovne škole (slika 20.) knjižničari/knjižničarke su se u najvećoj mjeri složili s time da u knjižnici podjednako borave i djevojčice i dječaci (75 %), a najmanje s time da učenici uživaju u čitanju (25 %) i da su učenici sretni kad na poklon dobiju knjigu (24 %).

Slika 20. Čitalačke navike učenika od petoga do osmoga razreda osnovne škole

6. SAŽETAK REZULTATA

Istraživanja čiji su rezultati prikazani u ovome izvještaju provedena su od 2018. do 2020. godine (probno) te 2023. godine (glavno) kao dio istraživačkih aktivnosti u okviru Nacionalne strategije poticanja čitanja te u suradnji stručnjaka iz nekoliko institucija iz područja obrazovanja i kulture².

Ispitni materijal razvijen je prema uzoru na IEA PIRLS istraživanje koje je u Republici Hrvatskoj prvi put provedeno 2011. godine, zbog čega je ovaj set nacionalnih istraživanja u početku radno nazvan 'pred-PIRLS'. PIRLS ili Međunarodno istraživanje razvoja čitalačke pismenosti (*Progress in International Reading Literacy Study*) Međunarodnoga udruženja za vrednovanje obrazovnih postignuća (*International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA*) provodi se u petogodišnjim ciklusima na uzorku učenika četvrtih razreda osnovne škole od 2001. godine. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, kao član IEA organizacije, nositelj je PIRLS istraživanja u Republici Hrvatskoj koja je 2021. godine po drugi puta sudjelovala u glavnome istraživanju zajedno sa 60 zemalja diljem svijeta.

Učenici su u Republici Hrvatskoj postigli 2021. godine iznadprosječne rezultate u čitanju (557 bodova), jednako kao i 2011. godine kada je provedeno prvo PIRLS istraživanje u Hrvatskoj (553 boda). U obama ciklusima PIRLS istraživanja djevojčice su postigle statistički značajno bolji rezultat od dječaka, a razlika prema spolu neznatno se smanjila u proteklih 10 godina: 2011. godine zabilježena je razlika od 14 bodova, a 2021. godine razlika od 11 bodova u korist djevojčica. Prosječna postignuća učenika u Republici Hrvatskoj iznosila su 567 bodova iz literarnih/književnih i 553 boda iz informativnih/objasnidbenih tekstova, odnosno zadataka. U odnosu na rezultate iz 2011. godine riječ je o porastu od 12 bodova u području doživljaja književnoga djela, dok su prikupljanje i primjena informacija ostali na istoj razini uspješnosti (s razlikom od 1 boda više u 2021. godini). Ovim mjerenjima na međunarodno verificiranim instrumentima utvrđen je desetogodišnji trend u području čitalačke pismenosti desetogodišnjaka u Republici Hrvatskoj, što je poslužilo i za razvoj nacionalnoga istraživanja čitalačke pismenosti.

S obzirom na pomicanje inicijalno planiranoga vremenika, uslijed pandemije bolesti COVID-19, glavno je nacionalno istraživanje čitalačke pismenosti provedeno u proljeće 2023. godine, odnosno nakon međunarodnoga PIRLS 2021 istraživanja (jesen 2021. godine) te je navedeni radni naslov 'pred-PIRLS' postao suvišan. Razvoj materijala i provedba glavnoga istraživanja dovršeni su pod nazivom Nacionalno ispitivanje čitalačke pismenosti u petome i sedmome razredu. Osnovna svrha nacionalnoga ispitivanja čitalačke pismenosti bila je ispitati usvojenost čitalačke kompetencije u dvjema točkama osnovnoškolskoga obrazovanja: u petome i sedmome razredu, a koje su različite od dosadašnjega praćenja postignuća istraživanjem PIRLS u četvrtome razredu osnovne škole.

Nacionalno istraživanje na starijem uzrastu učenika u najvećoj je mjeri u skladu s međunarodnim IEA PIRLS rezultatima za Republiku Hrvatsku. U glavnome nacionalnom ispitivanju, koje je provedeno u proljeće 2023. godine, zabilježeni su sljedeći rezultati.

² Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo kulture i medija, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Agencija za odgoj i obrazovanje i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U petome razredu prosječna riješenost ispita iznosila je 63 % s boljom riješenosti zadataka povezanih s literarnim/književnim tekstovima (66 %), nego s informativnim/objasnidbenim tekstovima (61 %). S obzirom na spol, djevojčice su ostvarile statistički bolje prosječne rezultate (65 %), dok dječaci u prosjeku točno rješavaju 60 % zadataka.

Učenici sedmoga razreda u glavnome su ispitivanju zabilježili prosječnu riješenost ispita od 61 %. Općenito su bolje rješavali zadatke povezane s literarnim/književnim tekstovima (63 %), nego s informativnim/objasnidbenim tekstovima (58 %). S obzirom na spol, djevojčice su ostvarile statistički bolje prosječne rezultate (65 %), dok su dječaci u prosjeku točno rješavali 56 % zadataka.

U tablici 8. navedeni su rezultati probnoga i glavnoga ispitivanja za peti i sedmi razred (od 2018. do 2023. godine).

Tablica 8. Prikaz riješenosti u petome i sedmome razredu osnovne škole u probnome i glavnome ispitivanju prema vrsti teksta i spolu

Razred	Godina	Prosječna riješenost ispita	Vrsta teksta		Spol	
			Informativni	Literarni	Dječaci	Djevojčice
5. r.	2018.	61 %	58 %	63 %	57 %	64 %
	2023.	63 % ↑	61 % ↑	66 % ↑	60 % ↑	65 % ↑
7. r.	2020.	61 %	58 %	63 %	56 %	63 %
	2023.	61 % =	58 % =	63 % =	56 % =	65 % ↑

Kad je riječ o dvama valovima provedbe ispitivanja (probno i glavno) na pojedinoj razini, nije došlo do razlike u općoj riješenosti ispita za sedmi razred, a razlika je u petome razredu minimalna (2 %). U sedmome je razredu riješenost ispitnih zadataka u odnosu na vrstu teksta ostala jednaka, dok je u petome razredu zabilježen porast od 3 % za svaku od dviju ispitivanih vrsta tekstova (informativni/objasnidbeni i literarni/književni). U pet je godina porasla riješenost ispita prema spolu za dječake i djevojčice u petome razredu. Također, porast od 2 % zabilježen je i za djevojčice u sedmome razredu u proteklim trima godinama. U sedmome razredu riješenost ispita za dječake ostala je ista (56 %). Uočeno je i da se razlika prema spolu u prosječnoj riješenosti ispita u petome razredu u korist djevojčica smanjila sa 7 % na 5 %, dok je u sedmome razredu razlika u korist djevojčica porasla sa 7 % na 9 %.

Sličnost rezultata usvojenosti čitalačke pismenosti dobivenih na dvjema ispitivanim razinama preliminarno ukazuje na dva zaključka. Prvi se odnosi na izradu ispita, a to je provjera metodoloških karakteristika pojedinih zadataka i ispita u cjelini te govori u prilog konstruktnoj i sadržajnoj valjanosti provedenih ispita u petome i sedmome razredu, kao i zadovoljavajućoj zastupljenosti teških, srednje teških i laganih zadataka. Drugi se odnosi na razlike u usvojenosti čitalačke pismenosti koje načelno nisu pronađene u dvjema mjerenim dobima učenika, što je svakako uputno dodatno istražiti.

Nakon provedbe probnoga ispitivanja doneseni su zaključci o metodološkoj primjerenosti forme i sadržaja zadataka koji se odnose na leksik. Prosječan postotak riješenosti općega leksika u svim ispitnim knjižicama petoga razreda 2018. godine iznosio je 19 % te je utvrđeno da su ovakvi zadatci primjereniji učenicima starije dobi, tj. sedmoga razreda. Prosječan postotak

riješenosti općega leksika u svim ispitnim knjižicama sedmoga razreda 2020. godine iznosio je 32 %, a u glavnome ispitivanju 2023. godine 25 %. Učenici starije dobi uspješno su rješavali tek jednu četvrtinu do jedne trećine zadataka leksika, što ukazuje na to da ovomu sadržaju treba posvetiti više pozornosti i u odgojno-obrazovnome procesu i u istraživanjima.

7. ZAKLJUČAK

Zašto je važna čitalačka pismenost?

„Treba istaknuti kako je mlada osoba koja je svladala čitanje, i to čitanje s razumijevanjem, a ne elementarno dešifriranje teksta, nesumnjivo u prednosti u svim segmentima svojega života pred onom osobom koja tu vještinu nije svladala.“ (Peti-Stantić, 2019: 73) Kada je riječ o općedruštvenim vrijednostima, čitalačka pismenost ističe se kao važan prediktor obrazovnih postignuća, ali u konačnici i gospodarskih potencijala neke zemlje.³

Što znamo o čitalačkoj pismenosti učenika u Hrvatskoj?

U PISA istraživanju čitalačka pismenost definirana je kao „sposobnost razumijevanja, korištenja i vrednovanja tekstova te promišljanja i angažiranosti prilikom čitanja radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastitoga znanja i potencijala te aktivnoga sudjelovanja u društvu.“ Republika Hrvatska sudjelovala je u posljednjih šest ciklusa PISA istraživanja od 2006. do 2022. godine, čime je omogućeno praćenje trendova u rezultatima petnaestogodišnjih učenika u posljednjih 16 godina. Na ovoj obrazovnoj razini izmjeren je ispodprosječan rezultat koji se godinama tek minimalno mijenjao. Naime, prosječan rezultat u čitalačkoj pismenosti u Republici Hrvatskoj 12 je godina ostao gotovo nepromijenjen s ravnom linijom trenda (Markočić-Dekanić i dr., 2019: 232). U PISA izvješćima ističe se zabrinutost nalazom da u Republici Hrvatskoj svaki peti petnaestogodišnjak ne dostiže razinu osnovne čitalačke pismenosti, tj. da, s druge strane, samo 5 % učenika dostiže najviše razine čitalačke pismenosti.

U IEA PIRLS 2021 istraživanju definicija čitalačke pismenosti proširena je u odnosu na dotada provedene cikluse i glasi: „Čitalačka pismenost sposobnost je razumijevanja i korištenja onih pisanih jezičnih oblika koje zahtijeva društvo i/ili cijeni pojedinac. Čitatelji mogu konstruirati značenje iz tekstova u različitim oblicima. Osobe čitaju kako bi nešto naučile, sudjelovale u čitateljskim zajednicama u školi i svakodnevnome životu ili čitaju iz užitka.“ (Mullis i Martin, 2019: 6). U prvome provedenom IEA PIRLS istraživanju u Republici Hrvatskoj 2011. godine rezultati učenika u četvrtim razredima osnovne škole bili su u kontekstu postignuća zadovoljavajući. Desetogodišnji učenici tada su postigli iznadprosječan rezultat u čitalačkoj pismenosti, a Republika Hrvatska zauzela je visoko osmo mjesto. Slično se ponovilo u ispitivanju 2021. godine kada su učenici Republike Hrvatske s postignutih 557 bodova zauzeli sedmo mjesto od 57

³ „Primjerice, prema izračunima koje OECD navodi u jednome od svojih izvješća, kada bi svi učenici u zemljama OECD-a dosegli barem osnovnu razinu čitalačke pismenosti, njihova bi se ukupna ekonomska dobit povećala za 200 trilijuna američkih dolara.“ Markočić-Dekanić i dr. (2019: 232).

zemalja sudionica PIRLS 2021 istraživanja, odnosno drugi rezultat po uspješnosti EU zemalja sudionica (prva je Irska). Time je potvrđeno kako su učenici ovoga uzrasta u Hrvatskoj izvrsni čitači u smislu razumijevanja teksta, no njihovi stavovi prema čitanju nisu bili zadovoljavajući. Naime, još 2011. godine utvrđeno je da gotovo trećina učenika ne voli čitati (29 %), a samo njih 17 % iskazalo je da voli čitanje. Ovi su se postotci neznatno promijenili deset godina kasnije kad je zabilježeno da i dalje gotovo četvrtina učenika ne voli čitati (25 %), a samo je njih 23 % iskazalo da voli čitanje. Dugogodišnjom provedbom istraživanja u ovome području dokazano je da je upravo sklonost prema čitanju jedan od čimbenika koji najznačajnije utječe na bolje rezultate iz ispita čitalačke pismenosti. Rezultati učenika u Republici Hrvatskoj ukazuju da je u ranijoj dobi manje potrebno inzistirati na kognitivnoj komponenti čitalačke pismenosti, a više aktivnosti usmjeriti u afektivnu komponentu – odnosno pokušati utjecati na stavove i navike učenika kao čitatelja.

Koje su iduće znanstveno-istraživačke aktivnosti u planu?

S krajem 2022. godine završio je prvi ciklus Nacionalne strategije poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine te njom propisanih aktivnosti. Očekuje se izrada novih programskih dokumenata za naredno razdoblje, a posebice novoga akcijskog plana kojim bi se pobliže definirale i znanstveno-istraživačke aktivnosti. U međuvremenu Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je odluku kako će nastaviti s desetogodišnjim praćenjem trendova čitalačke pismenosti u okviru IEA PIRLS istraživanja, odnosno da se Republika Hrvatska neće uključiti u naredni ciklus 2026. godine, već u onaj 2031. godine. Također, za praćenje čitalačke pismenosti na različitim dobnim uzrastima u ciljnome razdoblju treba obratiti pozornost i na cikluse istraživanja OECD PISA kojima je čitalačka pismenost bila glavna domena 2018. godine te će ponovno biti 2028. godine. Kad je riječ o nacionalnim ispitivanjima, osim državne mature koja se provodi na kraju sekundarnoga obrazovanja svake godine i u okviru ispitivanja obveznoga predmeta Hrvatski jezik i književnost uključuje i komponentu čitanja, od 2022. godine se u osnovnim školama provode i nacionalni ispiti (u četvrtim i osmim razredima). Rezultati nacionalnih ispita iz Hrvatskoga jezika također će postati važan pokazatelj praćenja razine čitalačke pismenosti osnovnoškolaca u budućnosti. U skladu s tim ne preporučuje se planiranje dodatnih ispitivanja ovoga područja u osnovnim školama, već sinergijski pristup u analizi dosad prikupljenih podataka i analiza te praćenje navedenih međunarodnih i nacionalnih istraživanja.

8. POPIS LITERATURE

Buljan Culej, J. (Ur.). (2011). PIRLS 2011. Izvješće o postignutim rezultatima iz čitanja. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na: <https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/pirls/>

Markočić-Dekanić, A., Gregurović, M., Batur, M. i Fulgosi, S. (2019). PISA 2018: Rezultati, odrednice i implikacije – Međunarodno istraživanje znanja i vještina učenika. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Dostupno na: <https://pisa.ncvvo.hr/nacionalni-izvjestaji-sazeci-i-priopcenja/>

Mullis, I. V. S. i Martin, M. O. (Ur.). (2019). PIRLS 2021 Assessment Frameworks. Boston College: TIMSS & PIRLS International Study Center. Hrvatski prijevod dostupan na: <https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/pirls/>

Nacionalna strategija poticanja čitanja od 2017. do 2022. godine. (2017). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Ministarstvo kulture i medija. Dostupno na: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja_tekst.pdf

Peti-Stantić, A. (2019). Čitanjem do (spo)razumijevanja – Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Naklada Lijevak.

9. PRILOZI

1. Odluka o imenovanju Povjerenstva za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja i naknadi od 11. 5. 2018. (KLASA: 080-01/18-02/13, URBROJ: 437/1-18-1)
2. Odluka o imenovanju Povjerenstva za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja i naknadi od 23. 4. 2019. (KLASA: 080-01/19-02/14, URBROJ: 437/1-19-1)
3. Odluka o imenovanju Radne skupine za provedbu istraživanja za Nacionalnu strategiju poticanja čitanja i naknadi od 31. 5. 2022. (KLASA: 600-01/22-01/11, URBROJ: 437/1-22-2)
- 4a. Ulomak iz PIRLS 2011 priče i primjer zadatka za četvrti razred osnovne škole (literarni/književni tekst: Neprijateljska pita)
- 4b. Primjer zadatka ePIRLS (informativni/objasnidbeni tekst: Troja)
5. Upitnik za učenike petoga i sedmoga razreda osnovne škole
- 6a. Deskriptivna analiza odgovora na pitanja iz Upitnika za učenike petoga i sedmoga razreda osnovne škole
- 6b. Stavovi učenika petoga i sedmoga razreda osnovne škole prema provedenome ispitivanju
7. Upitnik za školske knjižničare
8. Deskriptivna analiza odgovora na pitanja iz upitnika za školske knjižničare